

Cena Ls 4.—

Tieslietu Ministrijas Vēstnesis

6. G A D S

Pielikums:

Latvijas Senata Apvienotās
Sapulces spriedumi 1920—1924

7—9. Nrs.

1925

TIESLIETU MINISTRIJAS IZDEVUMS
KRĀJUMĀ PIE „LETAS“, RĪGĀ, KR. BARONA IELĀ 4

Latvijas Senata
Apvienotās Sapulces
spriedumi

1920 — 1924

„TIESLIETU MINISTRIJAS VESTNEŠA“
PIELIKUMS

1925.gada 7/9 numuram

gās dzīves gados Latvijā būtu ieskaitāmi arī tie gadi, kurus šīs personas, mācības iestādes apmeklējot, pavadījušas Latvijā, kamēr viņu vecāki pastāvīgi dzīvojuši ārpus Latvijas (1921. g. 7. okt. papild. lik. par pavalstniecību).

Sēdi vada priekšsēdētājs — senators K. Valters; referē priekšsēdētājs; atzinumu dod virsprokurors A. Charitonovskis.

Izklausījis virsprokurora atzinumu Senats atrod: Ka pēc viet. civ. lik. 3066. panta zem kādas personas dzīves vietas jeb domicila saprotama tā vieta, kurā apvienojas šās personas pilsoniskā dzīve un veikali; ka tāmlīdz dzīves vietu raksturo divas pazīmes: viena — sabiedriska, otra — privāta, saimnieciska, un ka tikai vieta, kurai piemīt abas šīs pazīmes, uzskatāma par kādas personas dzīves vietu, kurpretim vieta bez vienas no šīm pazīmēm nav vairāk nekas, kā kādas personas uzturēšanās vieta, neskatoties uz to, cik ilgi šī persona minētā vietā arī neuzturētos; ka pēc tā paša likuma 3070. panta, bērni, kuri atrodas zem vecāku varas, seko vecāku dzīves vietai; ka tāmlīdz, kamēr vecāki nav saviem nepilngadīgiem bērniem, saskaņā ar viet. civ. lik. 208. p. nosacījuši atsevišķu dzīves vietu — domicilu, kurā apvienotos viņu pilsoniskā dzīve un viņu veikali, t. i. kamēr tie savus nepilngadīgos bērnus nav darījuši zināmā mērā patstāvīgus, vai nu atļaujot tiem iestāties valsts vai privātā dienestā, vai arī uzsākt patstāvīgu nodarbošanos, tik ilgam viņu pašu dzīves vieta ir arī viņu bērnu dzīves vieta, neskatoties uz to, vai bērni pastāvīgi pie viņiem uzturas jeb nē; ka nododot savus nepilngadīgos bērnus skolā ārpus savas dzīves vietas vecāki vēl nebūt nerada bērniem dzīves vietu-domicilu 3066. panta nozīmē, jo skolā iešana vien vēl neaptver abas augšā minētās dzīves vietas pazīmes un bez minētām pazīmēm skolā iešana nav uzskatāma par vienas vai otras personas dzīves vietu, bet tikai par viņas uzturēšanās vietu; ka 1921. g. 7. oktobra pavalstniecības likuma papildinājums runā vienīgi par pastāvīgu dzīves vietu, tā tad par dzīves vietu visstingrākā 3066. panta nozīmē; ka ar 1921. g. 7. oktobra likumu, likuma devējs ir 1919. g. 23. augusta likumu papildinājis tik tālu, cik tāli viņš to atradis par vajadzīgu, kamdēļ šī paša 1919. g. 23. augusta likuma tālāka paplašināšana caur viņa papildinājuma ekstensīvu tulkošanu nav pielaižama; — ka aiz pievestiem iemesliem uzstādītais jautājums izšķirams noraidoši, n o l e m j: atzīt, kā jautājums izšķirams negatīvi.

1923.

Nr. 1. 1923. g. janvāra mēneša 12. dienā. Senata civilā kasācijas departamenta iesniegums izšķirt jautājumu: „vai zem 1920. g. 18. marta likuma 4. p. minētiem līgumiem, kas noslēgti pirms šī likuma spēkā nākšanas un paredz tādu līgumu pamatā formelo līgumu noslēgšanu ārzemes valūtā, jāsaprot tikai iepriekšējie līgumi Priv. lik. 3140. p. nozīmē, jeb arī līgumi paredzēti Priv. likuma 3030. pantā. (L. Nr. 1)

Sēdi vada priekšsēdētājs — senators K. Valters; referē senators A. Loebers, atzinumu dod virsprokurors A. Charitonovskis.

Izklausījis virsprokurora atzinumu Senats atrod: Privatlikums runā par iepriekšējiem līgumiem (pactum de contrahendo. Vorvertrag, vorbereitende Verabredungen, vorbereitender Vertrag, vorausgehende Übereinkunft (предварительные условия, предварительное соглашение) tikai divos vispārējos pantos un proti 3140. p. un 3368. p. 1. pktā, bet paredz iepriekšējus līgumus arī obligāciju tiesību specialā daļā (3642., 3778. p. p., sk. arī 2482. p.). Privatlikums turpretim tieši nepiemēro iepriekšējus līgumus pirkšanas-pārdošanas līgumiem, lai gan 3140. p., kā vispārējais nosacījums, attiecināms arī uz nupat minētiem līgumiem. Zem iepriekšējiem līgumiem jāsaprot līgumi, kuri paši par sevi nav pilnīgi noslēgti („nicht vollständig abgeschlossen“ 3368. p.), bet kuru nolūks ir tikai nākošā līguma slēgšana („die künftige Abschliessung eines Vertrages bezwecken“ 3140. p.). Iepriekšēji līgumi slēdzami tad, kad to slēgšanas laikā kontrahentu personā vai pašā priekšmetā pastāv vēl zināmi šķēršļi, kuri kavē tūlītēja galīga līguma slēgšanu līdz minēto šķēršļu novēršanai. Iepriekšējs līgums nav galīgs, perfekts — materialā ziņā — līgums. Uz iepriekšēja līguma pamata var celt prasību tikai par galīga līguma noslēgšanu, bet nevis par paredzamā līguma izpildīšanu pēc būtības. Turpretim, Priv. likuma 3030., 3034. p. p. paredz jau galīgi noslēgtu un materialā ziņā perfektu līgumu, kurš pats par sevi nodibina starp kontrahentiem galīgas, pabeigtas līgumu attiecības. Šādiem līgumiem trūkst tikai attiecīga rakstiska forma, piem., dēļ līguma ievietošanas zemes grāmatās. Viņu materialais spēks pilnīgi neatkarīgs no tā, vai viņiem vispār trūkst rakstiska forma, vai tikai attiecīga rakstiska forma. Tādi līgumi var paredzēt tikai formāla līguma slēgšanu. Uz tāda līguma pamata var celt prasību nevis par galīgu, perfekta līguma slēgšanu, bet tieši par formas izpildīšanu par attiecīga formāla akta izsniegšanu un parakstīšanu. Tā tad iepriekšējs līgums jāraksturo par negalīgu, nepertektu materialā ziņā — līgumu, bet līgums 3030., 3034. p. p. nozīmē — par materialā ziņā galīgu un perfektu (Senata civ. kas. dep. 1922. g. spriedums Čausmera ielā Nr. 14).

Likums, kurš dara līgumu saistošo spēku atkarīgu no līguma pabeigšanas stadijas, var iziet pie tam: a) vai nu no pretstata: negalīgs, nepertekts līgums — pretēji materialā ziņā galīgam, perfektam līgumam, vai b) no pretstata: materialā ziņā galīgs, perfekts, bet attiecīgā rakstiskā formā vēl neietērpts līgums, kurš paredz tikai formāla līguma noslēgšanu — pretēji attiecīgā rakstiskā formā ietērptam līgumam. Loģiski un juridiski domājami tikai minētie divi pretstati, tertium non datur. Griežoties pēc atzīmētiem vispārējiem apcerējumiem pie 1920. g. 18. marta likuma 4. p. iztulkošanas, jāņem vērā vispirms likuma teksts, izejot no tā gramatiskas interpretācijas.

Likuma 4. panta teksts šāds: „Pēc darījumiem, kas noslēgti Krievijas vai Vācijas naudā un kuru izpildīšana paredzēta pēc likuma vai līguma Latvijā, parādi maksājami Latvijā naudā pēc šāda aprēķina..... Šie noteikumi attiecas uz rentēm, bet neattiecas uz parādiem, kas jau samaksāti. Līgumi, kas noslēgti pirms šī likuma spēkā nākšanas un paredz uz tāda līguma pamata formāla līguma noslēgšanu ārzemes valūtā, nav saistoši, izņemot līgumus, kuri jau no abām pusēm faktiski pilnīgi izpildīti, kā arī gadījumus, kas minēti šī likuma 2. p.“

Tā tad likums atzīst par nesaistošiem līgumus, kuŗi a) noslēgti pirms 3. aprīļa 1920. g. (V. V. 1920. g. Nr. 71); b) pie tam noslēgti Vācijas vai Krievijas valūtā; c) paredz formāla līguma noslēgšanu tai pašā Vācijas vai Krievijas valūtā un d) vēl nav no abām pusēm, un pie tam vēl nav pilnīgi, izpildīti.

Jā — kā augšā aizrādīts — loģiski domājami — līguma pabeigšanas stadijas nozīmē — tikai divi — paralelie pretstatī un proti: 1) no vienas puses: a) materialā ziņā nepabeigts līgums (iepriekšējais līgums, priv. lik. 3140. p.) pretim b) materialā ziņā pabeigtam, galīgam, perfektam līgumam, un 2) no otras puses: a) materialā ziņā galīgs, bet formālā ziņā negatavs līgums (priv. lik. 3030., 3034. p. p.) pretim b) formālā ziņā attiecīgā formā jau noslēgtam un ietērtam līgumam, — tad jājautā, kuŗu pretstatu piemērojis 4. p. 5. d.? Uz šo jautājumu tiešu atbildi dod mums pats 4. p. 5. d. skaidrais teksts: Teksts runā par līgumu, kuŗš uz šī līguma pamata paredz formāla līguma noslēgšanu. Tā tad likuma teksts principiēli un taisni domā par (otru) pretstatu, t. i. stādot materialā ziņā galīgam, bet formālā ziņā vēl negatavam līgumam — pretim formālā ziņā jau gatavu un attiecīgā formā ietērtu līgumu. Ja tas tā ir, tad jāatzīst, kā 1920. g. 18. marta likums zem „līguma, kuŗš paredz formāla līguma noslēgšanu“ saprot līgumu, par kuŗu runā priv. lik. 3030., 3034. p. p. — 4. p. 5. d. ... nerunā par līgumu, kuŗš paredz „galīga“ līguma noslēgšanu, bet taisni par līgumu, kas paredz formāla līguma noslēgšanu, izejot no tā, ka galīgs, perfekts līgums jau ir noslēgts, bet trūkst tikai attiecīgā forma.

4. p. 5. d. izņem līgumus, kuŗi jau „no abām pusēm faktiski pilnīgi izpildīti“. Šis nosacījums vien jau aizrāda, ka likums principiēli nedomā par iepriekšējiem līgumiem istā juridiskā nozīmē. Iepriekšējs līgums izpildāms pilnīgi tikai ar galīga līguma noslēgšanu vien. Iekš tam taisni pastāv iepriekšējā līguma kodols, uz to vērstas abu kontrahentu saistības. — Iepriekšējs līgums, kamēr tas paliek iepriekšējs līgums, tikai atvietojams jaunā nākošā galīgā līgumā; viņam nav patstāvīgas nozīmes. Ja tomēr iepriekšējs līgums „faktiski pilnīgi tiek izpildīts“ no kontrahentiem, tad viņš ar to pašu jau kļūst galīgs līgums: kontrahents ar to klusu ciešot slēdz jau savu galīgu līgumu, kuŗš vajadzības gadījumā tikai vēl ietērpjams attiecīgā formā. Tādēļ likums, runājot par līgumu pilnīgu izpildīšanu, varēja domāt tikai par līgumiem, kuŗi pēc sava tiesiskā rakstura paredz un prasa izpildīšanu kādā citā veidā, nekā tikai ar jauna, galīga nākošā līguma noslēgšanu, t. i. varēja domāt pirmā rindā tikai par līgumiem, kuŗi jau galīgi noslēgti un kuŗi tādēļ vismaz pielaiž to pilnīgu izpildīšanu bez kāda otra, it kā galīga, līguma noslēgšanas, un kuŗi paredz tikai noslēgšanu attiecīgā (rakstiskā) formā.

Saprotot zem „līguma, kuŗš paredz formāla līguma noslēgšanu“, materialā ziņā jau galīgu, perfektu līgumu (priv. lik. 3030., 3034. p. p.) un atzīstot tādus līgumus attiecīgos gadījumos par nesaistošiem, likums līdz ar to jo vairāk atzīst par nesaistošiem negalīgus (iepriekšējus) līgumus, kuŗi nevien „paredz“ formāla līguma noslēgšanu vien, bet arī pašā galīga perfekta līguma noslēgšanu. Pie tāda slēdziena jānāk per argumentum a maiore ad minus (plus continet minus). No šī apcerējuma jau

iziet Senata civ. kas. dep. 1922. g. 23. februāra lēmums šai lietā, aizku-
stinot jautājumu, vai 4. p. 5. d. zem līgumiem, kuŗi paredz formāla līguma
noslēgšanu, saprot nevienu iepriekšējos līgumus, bet arī līgumus Priv.
lik. 3030. p. nozīmē.

Aiz pievestiem iemesliem Senats nolēma: atzīt, ka zem 1920. g.
18. marta likuma 4. pantā minētiem līgumiem, kas noslēgti pirms šī li-
kuma spēkā nākšanas un paredz uz tādu līgumu pamata formāla līguma
noslēgšanu ārzesmes valūtā, jāsaprot kā iepriekšējie līgumi Priv. lik. 3140.
panta nozīmē, tā arī līgumi, kuŗus paredz Priv. lik. 3030. un 3040. panti.

Nr. 2. 1923. g. janvāra mēneša 12. dienā. Izglītības ministrijas
1922. g. 27. oktobra iesniegums izšķirt jautājumu: vai ar 1921. g. 6. de-
cembra „Noteikumiem par dzīvokļu piešķiršanu valsts darbiniekiem“ (V.
V. 1921. g. Nr. 279) ir atcelti 1921. g. 26. maija „Noteikumi par atsevišķu
pienākumu atalgojumu Valsts uzturamās skolās (V. V. 1921. g. Nr. 179)?

Sēdi vada priekšsēdētājs — senators K. Valters; referē senators A. Si-
manis; atzinumu dod virsprokurors A. Charitonovskis. (L. Nr. 4)

Izklausījis virsprokurora atzinumu Senats atrod: No Izglītības mi-
nistrijas paskaidrojumiem pie iesniegtā Senata izskaidrošanai jautājuma
redzams, ka ministriju interesē noskaidrot to, vai skolas pārziņa palīgam
pienākās katrā ziņā saņemt brīvu dzīvokli resp. atlīdzību par to jeb nē
un vai ar 1921. g. 6. decembra noteikumiem par dzīvokļu piešķiršanu
valsts darbiniekiem ir atcelts tā paša gada 26. maija noteikums par at-
sevišķu pienākumu atalgojumu valsts uzturamās skolās attiecīgais
pants, bet ne visi šie pēdējie noteikumi. Tāpēc no Senata izšķirā-
mais jautājums formulējams sekoši: „Vai ar 1921. gada 6. decembra (V.
V. Nr. 279) noteikumiem par dzīvokļu piešķiršanu valsts darbiniekiem ir
atcelts 3. pants 1921. g. 26. maija (V. V. 179) noteikumos par atsevišķu
pienākumu atalgojumu valsts uzturamās skolās.“ 1921. g. 26. maija no-
teikumi par atsevišķu pienākumu atalgojumu valsts uzturamās skolās
3. pantā nosaka, ka gadījumā, kad pie skolas nav dzīvokļa, skolas priekš-
nieks vai viņa palīgs saņem atlīdzību naudā 10% no algas un 2½ kubik-
asis malkas. No pievestā noteikuma izriet, ka minētā atlīdzība par dzī-
vokli pienākās tikai vienam, t. i. skolas priekšniekam, vai arī viņa
palīgam, ja skolas priekšnieka amats vakants un viņa vietu izpilda
palīgs. — Par to pašu priekšmetu, t. i. par brīvu dzīvokli ar apkurinā-
šanu un apgaismošanu, vēlāk 1921. g. 6. decembrī izdoti jauni noteikumi.
Šo noteikumu 2. pants piešķir tiesību uz brīvu dzīvokli ar apkurināšanu
un apgaismošanu valsts darbiniekiem tanī gadījumā, kad pienākumi tos
saista pie darba vietas ārpus noteiktā darba laika un proti: Izglītības
ministrijā, valsts vidusskolu direktoriem, valsts pamatskolu pārziņiem un
skolotājiem (pkts „d“). Tā tad šinīs jaunajos noteikumos tieši norādīts,
kādām personām izglītības resorā pienākās brīvs dzīvoklis, līdz ar ko
jāatzīst, ka citām personām tādas tiesības nepieder, sākot ar šo notei-
kumu spēkā nākšanu, t. i. ar 1922. g. 1. janvāri. — Tāpat minēto notei-
kumu 3., 5., un 6. pantos noteikta jauna atlīdzība par nesapemtu brīvo
dzīvokli. Tā kā vēlākie noteikumi atceļ par vienu un to pašu priekšmetu
agrāk izdotos noteikumus, ciktāl pēdējie nesaskan ar jaunākiem noteiku-
miem, tad jānāk pie slēdziena, ka 1921. g. 26. maija noteikumu 3. pants,

ciktāl tas nesaskan ar tā paša gada 6. decembra noteikumiem attiecībā uz tiesību saņemt brīvu dzīvokli vai atlīdzību par to, uzskatāms par atceltu. Ņemot visu šo vērā, Senats nolēma: atzīt, ka Izglītības ministrijas iesniegtais jautājums attiecībā uz 1921. gada 26. maija noteikumu par atsevišķu pienākumu atalgojumu valsts uzturamās skolās 3. pantu izšķirams pozitīvi.

Nr. 3. 1923. g. janvāra mēneša 12. dienā un februāra mēneša 2. dienā. Tieslietu ministra iesniegums izšķirt jautājumu: vai muižu zemes gabali, kuŗi nepārsniedz 100 ha un kuŗi ir iegūti pirms 23. aprīļa 1915. gada un ierakstīti zemes grāmatās pēc 23. aprīļa 1915. g., bet pirms 1. oktobra 1920. g., paliek neatsavināmi bez kaut kādas sevišķas valdības atļaujas?

Sēdi vada priekšsēdētājs — senators K. Valters; referē senators M. Gobiņš; atzinumu dod virsprokurora A. Charitonovskis. (L. Nr. 3)

Izklausījis virsprokurora atzinumu Senats atrod: Runājot par neatsavināmām zemēm un sadalot muižas zemes gabalus divās kategorijās — tādos, kas iegūti pirms 23. aprīļa 1915. g., un tādos, kuŗi iegūti pēc 23. aprīļa 1915. g., Agr. ref. lik. 3. p. e. punkts atzīst principā visus muižas zemes gabalus, ciktāl tie nepārsniedz 100 hektarus, par neatsavināmiem, bet noteic, ka zemes gabali, kuŗi iegūti pirms 23. apr. 1915. g. bez ierakstīšanas zemes grāmatās resp. apstiprināšanas pie vecākā notara vai pēc 23. apr. 1915. g. var palikt neatsavināti tikai zem noteikuma, ja ieguvēji dabū uz to Latvijas valdības atļauju. Tā tad likumdevējs atzinis par bez noteikuma neatsavināmiem visus atdalītus muižas zemes gabalus, kuŗi iegūti pirms 23. apr. 1915. g. un koroborēti uz ieguvēja vārdu. Koroborācija slauks te nekrīt svarā, jo, kā tas redzams no augšā pievestā Agr. ref. lik. 3. p. e. punkta, muižas zemes gabali sadalīti divās kategorijās nevis pēc viņu koroborācijas, bet pēc iegūšanas laika. Tādēļ loģiski jānāk pie slēdziena, ka muižas zemes gabali, kuŗi iegūti līdz 23. apr. 1915. g. un koroborēti uz ieguvēja vārdu līdz Agr. ref. lik. spēkā nākšanas dienai, atzīstami par neatsavināmiem bez sevišķas valdības atļaujas. Šāds slēdziens atrod pastiprinājumu Agr. ref. lik. 1. d. 2. nod., kuŗā ievietoti noteikumi par sakarā ar atsavinātiem īpašumiem esošo juridisko attiecību nokārtošanu, un tās pašas daļas 3. nodaļā, kuŗa noteic atlīdzību par atsavināmo zemi un atceļiem līgumiem un tiesībām. Šo noteikumu 25. pantā paredz varbūtēju atlīdzību par atceltām tiesībām un prasībām, kuŗas paredzētas 14. pantā, kāds pants stāv ciešā sakarā ar augstāk iztīrāto 3. p. e. pktu, jo, runājot par pēdējā paredzētās valdības atļaujas nedabūšanas sekām, tas noteic, ka līgumi, kas slēgti pirms 23. apr. 1915. g., bez likumīgas ierakstīšanas zemes grāmatās, zaudē savu spēku un ka līgumi, kuŗi slēgti pēc 23. apr. 1915. g., uzskatāmi par neesošiem. Bet, tā kā pievestā 14. pantā nav minēti tādi līgumi, kas slēgti pirms 23. aprīļa 1915. g., bet tikai koroborēti pēc tam, tad jānāk pie slēdziena, ka ar šādiem līgumiem iegūtā zeme ietilpst pirmā no augšā minētām kategorijām un paliek neatsavināma bez kādas valdības atļaujas. Bez tam šāda slēdziena pareizību noteikti pastiprina arī 1922. g. izdotais „Likums par agrārās reformas likuma 1. d. 3. p. e. punktā un 14. pantā noteikto termiņu pagarināšanu (Lik. un rīk. krāj. 1922. g. Nr. 50). Šai likumā arī ir runa tikai 1) par līgumiem,

kuŗi noslēgti pēc 1915. g. 23. aprīļa, un ierakstīti zemes grāmatās, un 2) par līgumiem, kuŗi slēgti bez likumīgas ierakstīšanas zemes grāmatās. Ja nu likumdevējs arī te nav minējis līgumus, kuŗi slēgti pirms 1915. g. 23. apr., bet nav koroborēti līdz likuma spēkā nākšanai, tad viņš to darījis acīmredzot tādēļ, ka atzinis šādus līgumus par spēkā esošiem arī bez valdības atļaujas. Ņemot visu to vērā, jautājums par to, vai tādi muižu zemes gabali, kuŗi nepārsniedz 100 hektarus un kuŗi iegūti pirms 1915. g. 23. aprīļa un ierakstīti zemes grāmatās pēc 1915. g. 23. aprīļa, bet pirms 1920. g. 1. oktobra, paliek neatsavināmi bez kaut kādas sevišķas valdības atļaujas, — izšķirams pozitīvi, kamdēļ Senats nolēmj: atzīt, ka jautājums izšķirams pozitīvi.

Nr. 4. 1923. g. marta mēneša 16. dienā. Izglītības ministrijas iesniegums jautājuma noskaidrošanai: vai bij. Krievijas baznīcas likuma 440. pants vēl ir spēkā un kā viņš saskaņojams ar 1919. g. 8. decembra „Likumu par Latvijas izglītības iestādēm“? (L. Nr.10)

Sēdi vada priekšsēdētājs — senators K. Valters; referē senators A. Gubens; atzinumu dod virsprokurors A. Charitonovskis.

Izklausījis virsprokurora atzinumu Senats atrod: Pastāvošais likums uzskatāms par pārgrozītu vai atceltu ar jaunizdotu likumu, ja jaunizdotā likumā tieši noteikts, ka līdz ar viņa spēkā nākšanu pastāvošais likums pa daļai vai pavisam zaudē spēku, vai arī ja jaunizdotais likums pēc sava satura un iekšējās būtības pārgroza ar pastāvošo likumu normētās attiecības vai atstāj tās bez normējuma. Pārejot no šī teoretiskā viedokļa uz priekšā celtā jautājuma izšķiršanu, vispirms jākonstatē, ka 1919. g. 8. decembra Likumā par Latvijas izglītības iestādēm nav tieša norādījuma, ka baznīcas likumu 440. pants (likumu sakop. XI. sēj. 1. d.) ir atcelts. Bet arī materiāli minēto pantu nevar uzskatīt par atceltu nedz ar Likumu par Latvijas izglītības iestādēm vispār, nedz ar minētā likuma 10. pantu resp. šī panta 3. piezīmi sevišķi, jo minētā likumā resp. pievestā pantā un piezīmē nepavisam neiet runa par evaņģeliski-luteriskās baznīcas un viņas garīgo kalpotāju tiesībām un pienākumiem, bet gan tiek piešķirtas zināmas tiesības citām valstī pastāvošām kristīgām baznīcām un noteikts, ka turpmāk šīm baznīcām piederēs pārziņa par bērnu reliģiozi konfesionalo audzināšanu, kādas tiesības jau bija ar līdz tam pastāvošiem likumiem piešķirtas evaņģeliski-luteriskai baznīcai, resp. viņas pārvaldes organam-konzistorijai (baznīcas lik. 553. p. 8. pkts) un draudžu mācītājiem (to pašu lik. 440. p.). No Latvijas valsts tiesību viedokļa evaņģeliski-luteriskā, romas-katoliskā un pareizticīgo austrum-katoliskās baznīcas uzskatāmas par publiski tiesiskām organizācijām un valsts likumi nerunā pretīm tam, ka netikai šīs baznīcas kā tādas viņu kopībā (zemes baznīcas), bet arī šo baznīcu atsevišķas draudzes bauda juridisku personu tiesības. Bet no tā, kā vienam tiesību subjektam, fiziskai vai juridiskai personai tiek ar likumu piešķirtas zināmas tiesības, nebūt nevar taisīt slēdzienu, ka tādēļ citam tiesību subjektam savas uz likuma pamata jau pastāvošās tiesības jāzaudē. Tāds slēdziens dotā gadījumā būtu nepamatots vēl aiz sekošiem iemesliem. No Latvijas valsts, kā demokratiskas republikas, satversmes nepārprotami izriet pamatdoma, ka valstī nav tā saucamās „valdošās“ baznīcas, kuŗas stāvoklis valstī

savienots ar zināmām prerogativām ne tikai reliģioza kulta, bet arī tiesību ziņā, bet ka visu kristīgo baznīcu reliģiozie kulti uzlūkojami kā līdzvērtīgi un neviena kristīgās baznīcas konfesija neieņem tiesiskā ziņā izcilus stāvokli. Skaitliski, turpretim, evaņģeliski-luteriskā konfesija valstī ir lielāka, bet pārējās konfesijas ir mazākumā. Nav nekāda racioāla pamata domāt, ka likumdevējs attiecībā uz bērnu reliģisko audzināšanu būtu gribējis nostādīt minoritatu (skaitliskā ziņā) konfesijas labākā stāvoklī, nekā skaitliski lielāko luterāņu baznīcu, atņemot pēdējai jau uz likuma pamata tai piederošās tiesības. Krievijas valsts pastāvēšanas laikā Baltijas guberņu visāda tipa skolās kā pilsētās, tā uz laukiem, neatkarīgi no tā, vai šīs skolas bija padotas tautas izglītības ministrijai, vai citam resoram, ev.-luterāņu konfesijai reliģijas mācības pasniegšanas pārraudzība ir pastāvīgi atradusies šīs baznīcas organu tiešā uzraudzībā: šie organi nezaudēja šīs tiesības arī tad, kad tautskolas tika pārņemtas tautas izglītības ministrijas pārziņā un tautskolās pasniedzamo visu pārējo priekšmetu pārraudzība tika padota sevišķai inspekcijai. Un tam bija savs likumīgs pamats, kurš arī tagad nav zaudējis spēku. Proti, pēc baznīcas likumu 553. p. 8. pkta (likumu sakop. XI. sēj. 1. d.) ev.-luterāņu konzistorijām pieder vispārēja uzraudzība par ticības mācības pasniegšanu kā kroņa, tā privātās mācības iestādēs. Šīs tiesības saskaņā ar 1922. gada 5. janvāra Noteikumiem par evaņģeliskās-luterāņu baznīcas pārvaldību pārgājušas uz evaņģeliskās-luterāņu baznīcas virsvaldi (pkts 2). Šādas uzraudzības tiesības baznīcas virsvaldei iespējams izvest uz vietām tikai caur viņai padotiem garīgiem funkcionāriem-draudžu mācītājiem, kādēļ arī pastāv baznīcas likumu 440. p., jo pretējā gadījumā, pielaižot 440. p. atcelšanu — Centrālā organa aprādītās tiesības pārvērstos fikcijā. Tā tad baznīcas likumu 440. p. stāv ciešā, negrozamā konneksā ar to pašu likumu 553. p. 8. pktu, bet šīs pēdējais likuma pants nav atcelts. Bez tam no Likuma par Latvijas izglītības iestādēm 10. p. piezīme 2. izriet, ka reliģijas mācības pasniegšana skolās nav interkonfesionāla, reliģijas mācības pasniegšana pēc atsevišķām koncesijām turpretim, prasa, ka arī u z r a u d z ī b a par šīs mācības pasniegšanu atrastos to organu rokās, kuriem ar baznīcas iekārtas likumiem uzlikts pienākums sargāt kā vispārīgo kristīgās ticības, tā arī konfesionālo dogmu neaizskaramību. Ar baznīcas likumu 553. p. 1. pktu ev.-luterāņu baznīcas virsvaldei uzlikts pienākums raudzīties uz šīs baznīcas mācības skaidru sludināšanu un m ā c ī š a n u tādā garā un virzienā, kas pamatota un saskaņota ar Svētiem Rakstiem un Baznīcas Simboliskām Grāmatām. Šo savu uzdevumu ar likumu valstī pastāvošais organs nevarētu izpildīt, jo viņam faktiski būtu ņemta iespēja pārliecināties, vai skolās ev.-luterāņu konfesijai piederošiem bērniem un jaunekļiem ticības mācība tiek pasniegta tā, kā to nosaka šīs ticības mācības pamati, kāds apstāklis savukārt norāda uz to, ka baznīcas likumu 440. p. nevar uzskatīt par automatiski zaudējušu spēku. No pievestā var taisīt slēdzienu, ka pretējāda stāvoklis, t. i. ka ev.-luterāņu draudžu mācītājiem ņemta tiesība pārraudzīt reliģijas mācības pasniegšanu skolās šīs konfesijas piederīgiem, būtu skaidri un nepārprotami jānodibina ar tiešu likuma normu, kas nav darīts. — Neatkarīgi no sacītā, baznīcas likumu 440. p. runā netikai par reliģijas mācības pasniegšanu skolās, bet par jaunatnes reliģisku audzināšanu vispār,

kāds pienākums (Seelsorge) ir negrozami saistīts ar garīdznieka amatu kā tādu. Aiz pievestiem iemesliem Senata Apvienotā Sapulce nolēma: atzīt, ka baznīcas likumu 440. pants ir spēkā.

Nr. 5. 1923. g. jūnija mēneša 8. dienā. Zemkopības ministrijas iesniegums izšķirt jautājumu: vai lauksaimniecības skolu darbinieki ir pielīdzinami valsts arodskolu darbiniekiem resp. vai viņi bauda valsts dienesta tiesības jeb nē? (L. Nr. 23)

Sēdi vada priekšsēdētāja v. i. — senators K. Ozoliņš; referē senators A. Loebers; atzinumu dod virsprokurors A. Charitonovskis.

Izklausījis virsprokurora atzinumu Senats atrod: Zemkopības ministrs nāk pie pozitīvas atbildes uz tā pamata, ka pievestais likums pēc būtības reproducējot krievu 1904. g. 26. maija likumu „объ утверждени положенія о сельскохозяйственномъ образованіи“ Kr. lik. krāj. Nr. 1321. p.), un ka sevišķi minētais 8. p. esot pārņemts no krievu likuma 23. p., — kurā — pretēji mūsu likuma 8. pantam — tieši aizrādīts, ka „директоры, инспекторы и преподаватели и управляющие хозяйствомъ... пользуются правами государственной службы по учебной части Министерства народнаго просвѣщенія“. Uz šādu mūsu likuma sakaru ar krievu likumu, aizrādījis — kā paskaidro Zemkopības ministrs — bij. Satversmes Sapulces Izglītības komisijas loceklis agronomis Sauleskalns. Šādu aizrādījumu Sauleskalna kgs, kas vēlāki bijis mūsu likuma projekta referents Satversmes Sapulces 1920. g. 17. septembra sēdē, gan nav šai sēdē atkārtojis. No viņa runām redzams tikai tas, ka likuma projekts plaši ticis pārrunāts Izglītības komisijā un ka likuma projekts ticis ar nodomu rediģēts īsi un, ja tur ir vispārīgi aizrādījumi, tad tas tādēļ, ka domāts likumprojektu padarīt tik elastīgu, lai viņu varētu piemērot apstākļiem (stenogramu 1920. g. 10. burtnīcas 1094.—1095. l. p. p.). Tā tad pilnīgi ticams Zemkopības ministra aizrādījums uz mūsu likuma vēsturi tai ziņā, ka par viņa paraugu noderējis krievu likums, kādēļ mūsu likuma 8. p. iztulkojot, pielaižams piemērot apzīmēto vēsturisko interpretāciju. — Pievestais krievu 1904. g. likums inkorporēts lik. kop. II. sēj. I. daļā par izglītības iestādēm, kā tā 2265.—2329. panti (izņemot 20.—30. p. p.).

Likuma projekta 8. pants rediģēts skaidrāki tai ziņā, ka tur pēc vārda „kārtēji“ iekavās pievienots vārds „štata“. Izšķirot priekšā likto jautājumu jāņem vērā, bez šī panta vēsturiskās izcelšanās no krievu likuma, vēl arī tas, ka 1) lauksaimniecības skolas atrodas Zemkopības ministrijas pārziņā (1., 2. p. p.); 2) ka Zemkopības ministrija vai nu pati dibina šādas skolas vai atļauja tās dibināt 3-a pantā paredzētām iestādēm un personām; 3) ka Zemkopības ministrija apstiprina mācības planu (4. p.) un katrā ziņā apstiprina skolu pārziņus un skolotājus; 4) ka pats 8. pants runā par dienesta tiesībām. Zem „dienesta“ („служба“) saprot vai nu valsts vai komunālu dienestu (sodu lik. 636. p. 4. daļa), bet ne amata izpildīšanu uz brīva līguma pamata; dienestu izpilda ierēdņi (lik. par civ. dien. 10. p. V. V. 1919. g. Nr. 83.—84.). Lauksaimniecisko skolotāju etc. dienests attiecināts uz Zemkopības ministrijas resoru. Tā tad minētie skolotāji pastāv Zemkopības ministrijas resora dienestā, t. i. skaitas valdības dienestā un

proti civildienestā, jo civildienests ir amata izpildīšana, kas ar likumu nodibināta valdības uzlikto uzdevumu izvešanai valsts dzīvē (lik. par civildien. 1. p.). „Dienesta tiesības“, par kurām runā 8. p., tā tad var būt tikai tiesības, kuŗas dod valsts dienests Zemkopības ministrijas resorā. 8. p. pielīdzina lauksaimn. skolu pārziņus un štata skolotājus šai ziņā attiecīgo aroda skolu pārziņiem un štata skolotājiem. Runājot par kārtējiem (štata) pārziņiem un skolotājiem, 8. p. domā tikai par šādiem pārziņiem un skolotājiem, kuŗi nodarbināti valsts vai komunālās lauksaimniecības skolās, jo privātskolu pārziņi un skolotāji, saprotams, nodarbināti tikai uz brīva līguma, t. i., ārpus štata, pamata. Par aroda skolām ex professo runā tikai mūsu 1920. g. 26. aprīļa likuma par Latvijas izglītības iestādēm 77.—84. p. p. (V. V. Nr. 98.). Minētā likumā par arodu skolu pārziņu un štata skolotāju „dienesta tiesībām“ nav nekas teikts un tikai tā paša likuma 83. p. ievēlēšanas un apstiprināšanas ziņā pielīdzina tos vispārējo vidusskolu pārziņiem un skolotājiem. Pēc mūsu 1919. g. 31. marta likuma par civildienestu 41. p., ja resoram par savu ierēdņu tiesībām un pienākumiem ir sevišķi likumā paredzēti noteikumi, tad šis vispārējais likums ievērojams tik tālu, cik tālu tas pēdējiem nerunā pretim. Tā tad 1919. g. likumam ir tikai subsidiāra nozīme. Krievu likumos ir sevišķi noteikumi par dienestu zemes ierīcības un zemkopības galvenās pārvaldes resorā (Kr. lik. kop. III. sēj. 1. grām. VI. nod. 447.—458¹. p. p.), kādi specialie noteikumi — cik tālu tie savienojami ar mūsu valsts iekārtu un nav mūsu likumos atcelti, — uzskatāmi par spēkā esošiem arī Latvijā. Minēto noteikumu 456¹. p. (1906. g. redakcijā) pamatojas taisni uz krievu 1904. g. likuma 23. p. un pēc satura to pilnīgi atkārtu (skat. arī kr. lik. kop. III. sēj. 3. grām. pensijas noteikumu 476¹. p., kas tāpat pamatojas uz tā paša 1904. g. likuma 20., 23., 25. p. p.).

Ja tādēļ 8. pants viņā minētās personas dienesta tiesībās pielīdzina attiecīgo aroda skolu pārziņiem un skolotājiem, tad fraze „dienesta tiesībās“ būtu vispār attiecināma tikai uz valsts dienesta tiesībām, jo tikai šai ziņā varētu būt runa par pielīdzināšanu. Pie tam nekrīt svarā, vai specialas lauksaimniecības skolas nodibinājusai vai uztur valsts, komunāla iestāde vai privāta persona, jo visas šādas skolas pastāv Zemkopības ministrijas pārziņā (lik. 1., 11. p. p.). 8. p. tieši paredz „dienesta tiesības“, bet ne vienīgi vienkāršas tiesības, kā piem. likuma 11. p. 8. panta noteikumus par dienesta tiesībām var attiecināt tikai uz attiecīgas valsts iestādes resora dienesta tiesībām, tā tad uz valsts dienesta tiesībām. Likumdevējs — kā jādomā — nav tieši minējis 8. pantā par valsts dienesta tiesībām tikai tādēļ, ka viņš to uzskatījis par lieku. No likuma projekta referenta runas redzams, ka likums ticis ar nodomu rediģēts īsi un elastīgi. Tādēļ pilnīgi pielaižams 8. p. iztulkot plašāki nekā tas burtiski izteicās, t. i. piemērojot extensīvu interpretāciju iztulkot to apzīmētā nozīmē.

Aiz pievestiem iemesliem jāatzīst, ka priekšā liktais jautājums izšķirams apstiprinoši, kamdēļ Senats nolēmj: atzīt, ka Zemkopības ministrijas lauksaimniecības skolu darbinieki bauda valsts dienesta tiesības.

Nr. 6. 1923. g. maija mēneša 11. dienā un jūnija mēneša 8. dienā. Ārlietu ministrijas iesniegums izšķirt jautājumu: vai 1922. g. 30. oktobra „pārgrozījumu un papildinājumu noteikumos par ienākuma nodokli“ 45¹. pants attiecinams uz pagājušo jeb tikai uz nākošo laiku.

Sēdi vada priekšsēdētāja v. i. — senators K. Ozoliņš; referē senators A. Loebers; atzinumu dod virsprokurors A. Čariņonovskis. (L. Nr. 13)

Izklausījis virsprokurora atzinumu Senats atrod: Izšķirot priekšā likto jautājumu, jāiziet no tā, ka vispār likums nāk spēkā tikai nākotnē, tādēļ prezumcija runā pret atpakalejošo spēku. Atzīt konkrētam likumam atpakalejošu spēku var tikai izņēmuma gadījumā, ja likumdevēja griba pilnīgi noteikti šai ziņā izteikta.

Pievestie „pārgrozījumi“ nenoteic, ka viņiem vai 45¹. pantam būtu piešķirts atpakalejošs spēks. Ja mēs tomēr piešķirtu 45¹. pantam šādu spēku, tad tas būtu iespējams tikai atzīstot 45¹. pantam autentiskas (legālas) interpretācijas nozīmi uz kr. pamatlikumu 89. p. pamata.

45¹. pants ieiet pievesto „pārgrozījumu“ tekstā un savā laikā ticis izsludināts nevis kā atsevišķs likums, bet jau kā kodificēto „pārgrozījumu“ sastāvdaļa. 1922. g. 30. oktobra noteikumu virsraksts saucas „pārgrozījumi un papildinājumi“. Tā tad jādomā, ka arī visiem, viņos ieejošiem, pantiem ir tikai pārgrozījuma vai papildinājuma nozīme un ka tā tad arī 45¹. pants nodibinājis patstāvīgu pilnīgu tiesisku nolikumu, patstāvīgu juridisku normu. No 45¹. p. teksta arī nav redzams, ka tam būtu jāpaskaidro vai jānoteic kāda cita 1920. g. 20. aprīļa „noteikumu par progresīvo ienākuma nodokli“ (rik. krāj. Nr. 61) panta nozīmi. Pēc savas numerācijas 45¹. p. ievietots pēc noteikumu 45. p., kas kā pēdējais pilnīgais tiesiskais nolikums it kā noslēdz minētos noteikumus, kamēr noteikumu 46., 47., panti satur sevī tikai nepilnīgus nolikumus, noteicot noteikumu spēkā nākšanas dienu u. c. No kodifikācijas tehnikas viedokļa būtu pilnīgi izslēgts, ka vienā un tai pašā likumā ieietu panti, kuri nāk spēkā uz vispārējā pamata, t. i. tikai nākotnē (pēc 7. dienu laika) un kāds pants, kuram būtu nevis patstāvīgas juridiskas normas nozīme, bet tikai autentiskas interpretācijas nozīme un tādēļ būtu attiecinams it kā uz pagātni bez tā, ka uz to būtu kategoriski aizrādīts tai pašā pantā. Piešķirot 45¹. pantam autentiskas interpretācijas nozīmi, būtu vispirms jānoskaidro, kādu likumu pantu vai nolikumu šis pants paskaidro resp. interpretē autentiski. Pēc būtības un satura 45¹. pants it kā ierobežo to pašu pārgrozījumu un papildinājumu 2. p. 2. punktu (lik. krāj. 1922. g. Nr. 270). Pēc 2. p. 2. punkta ar ienākuma nodokli apliekamas „ārpus Latvijas dzīvojošas personas no tiem ienākumiem, kurus viņas saņem no dienesta un dažāda cita veida atalgojumiem“. Tā tad ja piešķirtu 45¹. pantam autentiskas interpretācijas nozīmi, iznāktu, ka 45¹. pants itkā autentiski paskaidrotu kādu citu, tai pašā likumā ievietoto pantu. Ja patiesi tā likumdevējs būtu sapratis 45¹. p., tad būtu daudz vienkāršāki un loģiskāki, šo paskaidrojamo pantu jau tūlīt rediģēt tai nozīmē, kuru likumdevējs domājis viņam piešķirt, bet ne piemērot ārkārtīgu un no redakcijas un kodifikācijas viedokļa pilnīgi nesaprotamu kārtību un proti: pirmkārt konkrētā pantā uzstādīt noteiktu normu un beidzot tā pašā likuma citā patstāvīgā pantā zem citas numerācijas autentiski paskaidrot pirmā panta nozīmi. Pie pārliecības, ka likum-

devējs nav domājis 45¹. pantam vispār piešķirt atpakalejošu spēku, jānāk arī salīdzinot 45¹. pantu ar tā paša likuma 36¹. p. piezīmi: Pēdējo likumdevējs patiesi attiecina arī jau „uz visām tādā pat kārtībā izvestām termiņu piekrišanas lietām, sākot ar 1920. g. maksāšanas gadu“. Tādēļ jāatzīst, ka likumdevējs gadījumā, kurā tas domājis konkrētu pantu attiecināt uz pagātni, par to noteikti un kategoriski min pašā pantā. 45¹. pantam šādas piezīmes nav, kādēļ arī būtu jāatzīst, ka tas nekādā ziņā nav attiecinams uz pagātni. Jāatzīmē vēl, ka nebūtu pareizi uzsvērt, ka mūsu diplomāti saņem atalgojumu ārzemēs. Faktiski algu viņiem var izmaksāt attiecīgā ārzemes vietā, bet juridiski alga viņiem pienākās Latvijā, no Latvijā esošiem avotiem, t. i. no tās iestādes, kas piešķir viņiem algu un kurā koncentrējas vispārējie valsts līdzekļi, no kuriem pēc pastāvošiem likumiem izdarama diplomatu un citu valsts dienestā esošo, bet ārzemēs dzīvojošo, ierēdņu atalgošana. Kas attiecas uz jautājumu, kā noteikumi par ienākuma nodokli būtu bijuši jāiztulko pirms 45¹. p. ieviešanas, tad ņemot vērā 45¹. p. esamību un tā sastādīšanas faktu, būtu per argumentum e contrario jāatzīst, ka 2. p. 2. pkts (1920. g. 1921. g., 1922. g. redakcijā) pēc likumdevēja gribas līdz 45¹. panta ieviešanai noteikumos taisni nav bijis jāiztulko 45¹. p. otrā daļā noteiktā nozīmē. Piešķirt 2. p. 2. pktam to nozīmi, kuru tagad noteic 45¹. p., būtu bijis iespējams tikai tad, ja likumdevējs nebūtu atradis par vajadzīgu izdot šo 45¹. pantu, jo 45¹. p. runā tikai par diplomātiem, tā tad per argumentum e contrario — pārējās personas, kuras ieņem valsts amatu ārzemēs, ja viņām vispār jāmaksā ienākumu nodoklis, nav atsvabinātas no ienākuma nodokļiem pašvaldībai par labu. Tas pierāda, ka likums pilnīgi pielaiž ienākumu nodokļa ņemšanas iespēju pašvaldībai par labu arī no personām, kas dzīvo ārzemēs, bet saņem algu vai dažāda cita veida atalgojumu Latvijā. Rīcība uz ienākuma nodokļa ņemšanu piekristu vietējai pašvaldībai pēc atalgojumu vai algu piešķirībā centra atrašanās vietas. Ja tas tā ir, tad nebija iemesls, pirms 45¹. p. ieviešanas, diplomatus atsvabināt no ienākumu nodokļiem pašvaldībai par labu, kamdēļ Senats nolēma: atzīt, ka 1922. g. 30. oktobra pārgrozījumu un papildinājumu noteikumos par ienākuma nodokli 45¹. pants nav attiecinams uz pagājušo laiku.

Nr. 7. 1923. g. jūnija mēneša 8. dienā. Iekšlietu ministra iesniegums izšķirt jautājumu: vai personas, kuras atrodas apcietinājumā uz Krievijas pagaidu valdības 1917. g. 2. augusta likuma pamata pēc Apsardzības un Iekšlietu ministru savstarpīgas vienošanās, būtu paturamas vēl tālākā apcietinājumā, ja viens no minētiem ministriem atrod, ka apcietināmie ir atsvabināmi? (L. Nr. 25)

Sēdi vada priekšsēdētāja v. i. — senators K. Ozoliņš; referē senators A. Pētersons; atzinumu dod virsprokurors A. Charitonovskis.

Izklausījis virsprokurora atzinumu Senats atrod: Krievijas pagaidu valdības 1917. g. 2. augusta likums (Kr. lik. un rīk. kr. 1917. g. Nr. 1131), kurš saskaņā ar Latvijas Tautas padomes 1919. g. 5. decembra likumu pastāv spēkā arī Latvijā, piešķir Apsardzības un Iekšlietu ministriem tiesību, pēc savstarpīgas vienošanās, nolemt par tādu personu apcietināšanu un izraidīšanu no valsts robežām, kuru darbība sevišķi

apdraud valsts aizsardzību, iekšējo drošību un pilsoņu brīvības. — Tā tad, ja Apsardzības un Iekšlietu ministri konstatē, ka attiecīgās personas darbībai piemīt valsts drošības sevišķas apdraudēšanas pazīmes, abiem ministriem kopīgi jātaisā lēmums par tādas personas apcietināšanu. Šai ziņā likums piešķir abiem minētiem ministriem pilnīgi vienādas tiesības un lēmums par attiecīgās personas apcietināšanu stājas spēkā tikai tad, ja to taisījuši abi ministri savā starpā vienodamies. Ar šādu ārkārtīgu tiesību piešķiršanu Apsardzības un Iekšlietu ministriem, t. i. taisni tiem ministriem, uz kuriem gulstās atbildība par valsts ārējo un iekšējo drošību, likumdevēja mērķis ir bijis pēc iespējas stiprākā mērā garantēt valsts drošību pret viņu apdraudošo pilsoņu darbību. Tāds abu ministru likumīgā kārtā pieņemts un spēkā stāties lēmums nevar automatiski atkrīst ar to vien, ka viens no lēmuma dalībniekiem vēlāki no tā atsacītos, jo tāda kārtība nav minēta likumā paredzēta, kā arī loģiski nav pielaižama tādēļ, ka caur to ciestu to garantiju stiprums, ar kurām likumdevējs gribējis nodrošināt valsti pret noziedzīgu personu darbību, jo valstij ir no svara, ka tām personām, kuras apdraud viņas drošību, var tikt atdota brīvība tikai tad, kad abi ministri, kuri šās personas, kā apdraudošas valsts drošību, ar savu lēmumu likuši apcietināt, kopīgi taisījuši lēmumu par šo personu atsvabināšanu, jo tikai tāds kopīgs lēmums par attiecīgās personas atsvabināšanu var tikt uzskatīts kā pietiekošs pierādījums apcietināto personu tālākam nekaitīgumam valsts drošībai.

Tādā kārtā, ja pēc lēmuma taisīšanas par attiecīgās personas apcietināšanu izrādītos, ka tas taisīts kļūdaini, vai arī lietas apstākļi būtu grozījušies, tad lēmuma grozīšana panākama vienīgi, atceļot to tādā pat kārtā, kā tas taisīts, vai pārsūdzot to augstākai instancei. Tā tad uz 1917. g. 2. augusta likuma pamata apcietinātās personas atsvabināšanas, ja agrāko lēmumu par apcietināšanu Apsardzības un Iekšlietu ministri, savā starpā vienojoties, atceļ, vai ja to pārsūdzības kārtībā atceļ augstākā instance. Ievērojot sacīto, Senata Apvienotā Sapulce nolēma: atzīt, ka Iekšlietu ministra iesniegtais jautājums izšķirams apstiprinoši.

Nr. 8. 1923. g. oktobra mēneša 5. dienā. Apsardzības ministrijas iesniegums izšķirt strīdu par lietas piekritību starp viņu, ministriju, un Rīgas Apgabaltiesas III. kriminalnodaļu uz Sodu likumu 51. p. un 581. p. 3. d. pamata apsūdzēto Saukas, Baloda un citu lietā. (L. Nr. 35)

Sēdī vada priekšsēdētājs — senators K. Valters; referē senators A. Gubens; atzinumu dod virsprokurors A. Charitonovskis.

Izklausījis virsprokurora atzinumu Senats atrod: Apsardzības ministrs lūdž Senatu atcelt Rīgas Apgabaltiesas 1923. g. 23. marta spriedumu Friča Saukas un Kristapa Baloda, aps. uz Sodu lik. 51. un 581. p. p., un Jēkaba Namiķa un Liliņas Prūs aps. uz Sodu lik. 616. p., lietā — attiecībā uz kareivjiem Sauku un Balodi, kuri ar minēto tiesas spriedumu notiesāti uz Sodu lik. 51. un 581. p. p., kurpretim civilpersonas Namiķis un Prūs pret viņiem uz Sodu lik. 616. p. celtā apsūdzībā attaisnoti. Savu lūgumu Apsardzības ministrs pamato uz kara tiesu likumu 1261. un Kriminalproc. lik. 1236. p. p., saskaņā ar kuriem, ja noziegumu izdarīšanā,

ciktāl tas nav savienots ar disciplīnas vai kara dienesta noteikumu pārkāpšanu, apsūdzētas kopā ar civilpersonām arī kara dienestā sastāvošas personas, tad lieta piekrit civiltiesu izspriešanai, kādēļ, ievērojot to, ka kareivji Sauka un Balodis ir bijuši apsūdzēti uz Sodu lik. 51. un 581. p. p., bet civilpersonas Namikis un Prūs uz Sodu lik. 616. p. — šīs civilpersonas, pēc Apsardzības ministra domām, nav uzskatāmas kā tādas, kas piedalījušās tā nozieguma izdarīšanā, kuŗā apsūdzēti kareivji Sauka un Balodis, un tādēļ apsūdzība pret Sauku un Balodi bijusi jāiztiesā kara tiesā atsevišķi no apsūdzības pret Namiki un Prūs, kuŗa pēdējā apsūdzībā piekritusi civiltiesai. — Apsprīžot Apsardzības ministra lūgumu, Senats atrod, ka strīds par lietas piekritību tādā kārtībā, kā tā noteikta Krimināllik. lik. 42.—46. (37.—41.) un 231.—238. p. p., caurskatāms tikai līdz apsūdzības izspriešanai, kā tas loģiski izriet no likuma prasības, apturēt tiesai nodošanu un sprieduma taisīšanu līdz piekritības jautājuma galīgai izšķiršanai (Krimināllik. lik. 46. un 236. p. p.), kurpretim ja spriedums lietā jau taisīts, tad piekritības pārkāpumu var pārsūdzēt tikai apelācijas vai kasācijas kārtībā, kā tas izprotams no noteikumiem, ka par apelācijas vai kasācijas iemeslu var būt piekritības pārkāpums no tiesas puses (Krimināllik. lik. 175., 204., 205. pkt. 3., 853.—861., 905.—909. un 912. pkt. 3.). Bez tam tiesu spriedumi, kuŗi taisīti, pārkāpjot piekritību pēc nozieguma priekšmeta, var tikt atcelti arī uzraudzības kārtībā, ja zemākas pakāpes tiesa ir izspriedusi lietu, kuŗas iztiesāšana piekritusi augstākas pakāpes tiesai, — tomēr arī pie sprieduma atcelšanas uzraudzības kārtībā jāievēro instanču padotība. Tādā kārtā, ievērojot to, ka 1923. g. 23. marta spriedums taisīts no Apgabaltiesas kā no pirmās instances, šāds spriedums uzraudzības kārtībā varētu tikt atcelts no Tiesu Palatas, bet ne no Senata, kuŗam Apgabaltiesa, kā pirmā instance, nav padota ne apelācijas, ne kasācijas kārtībā. Ja lietā būtu norādījumi uz piekritības pārkāpumu, kuŗa dēļ spriedums uzraudzības kārtībā būtu atceļams, tad Senats varētu dot attiecīgu norādījumu Tiesu Palatai pēc piederības. Tomēr dotā gadījumā nav nekāda likumīga pamata sprieduma atcelšanai uzraudzības kārtībā. Pieņemot lietu savā iztiesāšanā, Apgabaltiesa rīkojusies pareizi. Pretēji Apsardzības ministra uzskatam, pēc Krimināllik. lik. 207. p. izpratnes, ir tiesājami vienā un tai pašā tiesā ne tikai nozieguma līdzdalībnieki Sodu lik. 51. p. tehniskā termina nozīmē, bet arī visas personas, kuŗas ar izdarīto noziegumu ir atradušās sakarā (лица прикосновенные), izdarot delictum sui generis: tā, piem. vienā un tai pašā tiesā ir tiesājami apvainotie zādzībā un apzināti zagtu mantu iegūšanā, — dokumentu viltošanā (Sodu lik. 440.—443. p. p.) un apzinātu viltotu dokumentu izlietošanā (Sodu lik. 448. p.) un t. t. Šādam lietu iztiesāšanas principam ir dziļš procesuāls pamatojums: tikai vienā tiesā un laikā iztiesājot lietu attiecībā uz visiem nozieguma dalībniekiem šī vārda plašākā nozīmē (bet ne tiešiem līdzdalībniekiem) atklājas lietas patieso apstākļu noskaidrošanas lielākā iespējamība. Tādā kārtā ievērojot to, ka izdarītais no kareivjiem Saukas un Baloda noziegums nav bijis savienots ar kara disciplīnas un kara dienesta noteikumu pārkāpšanu un ka lietā ir bijušas līdzapsūdzētas civilpersonas, pret kuŗām ir celta apsūdzība, ka tās ir atradušās sakarā ar izdarīto noziegumu, šī lieta, saskaņā

ar Kriminalpro. lik. 1236. p. un kara tiesu lik. 1261. p., piekrita Apgabaltiesas iztiesāšanai.

Aiz pievestiem motīviem Senāta Apvienotā Sapulce, pamatojoties uz Tiesu iek. lik. 250. p., nolēmja: atzīt, ka pieņemot lietu par kareivjiem Sauku un Balodi, aps. uz Sodu lik. 51. un 581. p. p. un civilpersonām Namīki un Prūs aps. uz Sodu lik. 616. p., savā iztiesāšanā, Apgabaltiesa nav kriminālproc. lik. 1236. un kara tiesu likumu 1261. p. p. pārkāpusi.

Nr. 9. 1923. g. jūnija mēneša 8. dienā. Finanšu ministra iesniegums izšķirt jautājumu: vai ir atbildīgi likuma priekšā par zīmognodokļa noteikumu neievērošanu ministri un to biedri, parakstot attiecīgu līgumu?

Sedi vada priekšsēdētāja v. i. — senators K. Ozoliņš; referē senators A. Loebers; atzinumu dod virsprokurors A. Charitonovskis. (L. Nr. 26)

Izklausījis virsprokurora atzinumu Senāts atrod: Aizkustinātais jautājums izšķirams pēc rīkojuma par zīmognodokli 90. p. skaidra un nepārprotama teksta (lik. krāj. 1921. g. Nr. 165.). Pēc šī panta „ja valsts ... amatpersonas par privātas kārtības aktiem, kurus tās slēdz vai izdod valsts ... iestāžu vārdā, pārkāpj zīmognodokļa noteikumus, tad soda katru personu atsevišķi”.

Finanšu ministrs pieturas pie uzskata, ka ministri un to biedri par zīmogsodu neesot atbildīgi uz tā pamata 1) ka ministriem, kā „politiskām personām” nav jāpārziņ likuma sīkie noteikumi, 2) ka ministriem nav faktiski iespējams pārbaudīt zīmognodokļa pareizu aprēķināšanu no katra atsevišķa priekšā nākošā akta.

Šādi apcerējumi nav atzīstami par pārliecinošiem.

Ministrs nevien „politiska persona”, bet pirmā rindā sava resora priekšnieks un pārstāvis, augstākais valsts administrācijas ierēdnis, kas sava resora robežās rīkojas valsts vārdā visos administratīvos aktos. Uz šādiem administratīviem aktiem attiecas arī visi dispozitīvi akti, kuri iziet un tiek parakstīti no ministriem. Par šādu aktu saturu tāpat kā arī par to formu un pārējiem valsts fiskālu interešu prasamiem piederumiem atbild pirmā rindā resora ministrs. Taisni ministra parakstā izteicas ārēji ministra atbildība. Katru aktu, kuru paraksta ministrs, viņš līdz ar to pārvērš par administratīvu, no valsts izejošu un valsts vārdā taisītu aktu. Ja neviens pilsonis nevar aizbildināties ar likuma nezināšanu, tad jo mazāk uz likuma nezināšanu var atsaukties valsts administrācijas augstākais ierēdnis, ministrs, un vēl mazāk Finanšu ministrs, kuram taisni jābūt profesionālam (arodnieku) ministram. Nekrīt arī svarā, vai un ciktālu ministram būtu iespējams pārbaudīt parakstāma akta materiālo vai formālo pareizību, tai skaitā ņemamo no akta zīmognodokli. Likums katrā ziņā iziet no prezumcijas, ka katrs no ministra parakstītais akts ticis pārbaudīts arī no ministra un ka tas viņam ir zināms; kādēļ arī par to, vai zināms akts būtu uzskatāms par izejošu no valsts, likums var spriest tikai pēc šāda akta ārējām pazīmēm, uz kurām pirmā rindā attiecas kompetentas amatpersonas paraksts. Tikai paraksts pārvērš aktu par tādu. Ja nu valsts vārdā izdotu un izrakstītu aktu patiesi parakstījis attiecīgs valsts ierēdnis, tad pēdējais taisni uz

sava paraksta pamata atbild par to (subscriptio tenet subscribentem), pilnīgi neatkarīgi no tā, vai tas patiesi pārbaudījis aktu resp. viņam bijis faktiski iespējams to darīt. Šo principu uzsver sevišķi arī likums par valsts uzņēmumiem un piegādājumiem (kr. lik. kop. X. sēj. I. d.) 123., 127., 139. p. p. Šie panti noteic, ka vispār parakstot līgumus, jāņem vērā noteikumi par zīmognodokli, ka sakarā ar to par visām valstij nelabvēlīgām sekām atbild personas, kuŗas slēdz (t. i. paraksta) līgumus un ka arī ministri, kuŗi apstiprina viņiem priekšā liktos iesniegumus, nenovērojot pielaistos pie lietas iztirzāšanas pārkāpumus, nes to pašu atbildību, kā šīs personas, kas piedalījušās pie iesnieguma sastādīšanas. Izņēmumi, saprotams, pielaižami gadījumā, ja augstākā amata persona apzinīgi tikusi maldināta, vai ja notikusi falsifikācija, kuŗu — pēc lietas apstākļiem — augstākā persona nevarēja novērot. Ministrim, kam nav iespējams ielaisties viņa parakstamo aktu pārbaudīšanā, būtu uz sava riska šai ziņā jāpalaižas uz saviem departamentu direktoriem un jā rūpējas par to, ka pēdējie atrastos viņu uzdevumu augstumā. Ka augstākais valsts ierēdnis atbild par viņam padoto zemāko ierēdņu rīcību un darbiem — to amata izpildīšanas robežās — ir viens no administratīvo tiesību pamatprincipiem.

Aiz pievestiem iemesliem būtu jāatzīst, ka ministri un biedri par zīmognodokļa noteikumu neievērošanu, parakstot attiecīgo līgumu, tāpat atbildīgi likuma priekšā, kā līdzparakstītāji, departamentu direktori un nodaļu vadītāji, kamdēļ Senats nolēma: atzīt, ka jautājums izšķirams apstiprinoši.

Nr. 10. 1923. g. oktobra mēneša 5. dienā. Kara ministra iesniegums izšķirt piekritības strīdu starp kara tiesu iestādēm un Tiesu Palātu uz Sodu lik. 51. p. un 591. p. I. d. pamata apvainotā Kārļa Meneka lietā.

Sēdi vada priekšsēdētājs — senators K. Valters; referē senators A. Gubens; atzinumu dod virsprokurors A. Charitonovskis. (L. Nr. 44)

Izklausījis virsprokurora atzinumu Senats atrod: Atsaucoties uz kara tiesu likumu 276. p. Kara ministrs ir stādījis priekšā lietu par atvaļinātu kareivi Kārli Meneku, kuŗš no izmeklēšanas tiesneša saukts pie atbildības uz Sodu lik. 442. p. pamata. No lietas redzams, ka Rīgas Apgabaltiesas prokurors, kuŗam nosūtīta iepriekšēja izmeklēšana Kriminālproc. lik. 448. p. kārtībā, atzinis lietas iztiesāšanu par piekritīgu kara tiesai, bet kara prokurors — civilresora tiesai. Savu 1923. g. 26. maija slēdzienā par lietas piekritību, kara prokurors, saskaņā ar kara tiesu likumu 552. p., nosūtījis attiecīgam kara priekšniekam — dotā gadījumā kara saimniecības pārvaldes priekšniekam, kuŗš piekritis kara prokurora slēdzienam, un nolēmis griezties pie Tiesu Palatas domu starpības noskaidrošanai, kas izcēlusies starp viņu, kara priekšnieku, no vienas puses, un Apgabaltiesas prokuroru no otras puses. Tiesu Palatas kopsapulce pieņēmusi šādu jautājumu savā izspriešanā un nolēmusi atzīt, ka lietas iztiesāšana piekrit kara tiesu iestādei. Pēc šī lēmuma paziņošanas kara saimniecības pārvaldes priekšniekam, pēdējais, piemērojoties kara tiesu likumu 275. p., nolēmis griezties pēc komandas pie kara ministra kuŗš tad, atsaucoties uz to pašu lik. 276. p. pamata, lietu stādījis priekšā Senatam. Caurlūkojot lietas apstākļus, Senata Apvienotā Sapulce atrod,

ka Tiesu Palatai nebija nekāda likumīga pamata caurlūkot domu stāpību, kas izcēlusies starp kara priekšnieku no vienas puses un Apgabaltiesas prokuroru no otras puses, jo likumā nav paredzēts, ka strīdus par lietas piekritību varētu pastāvēt starp tiesu iestādēm un prokuraturu. Tādēļ Tiesu Palatas lēmums, ar kuŗu izšķirts likumā neparedzēts piekritības strīdus, ir atzīstams par tādu, kuŗam nav likumīga spēka. Tā tad jānāk pie slēdziena, ka dotā gadījumā, atkrītot Tiesu Palatas lēmumam, pastāv strīds starp kara priekšnieku un Rīgas Apgabaltiesas prokuroru, kāds strīds pēc likuma par piekritības strīdu nav uzskatāms, kādēļ nav caurlūkojams. Civilprokuraturai, saņemot no izmeklēšanas tiesneša uz Kriminālp. lik. 478. p. iesniegto iepriekšējo izmeklēšanu par atvaļināto kareivi Kārli Meneku un ņākot pie atzinuma, ka lieta piekrīt kara tiesu iestādēm, vajadzēja nevis nosūtīt lietu kara prokuroram, bet gan rīkoties saskaņā ar Kriminālp. lik. 518. p.

Aiz pievestiem iemesliem Senata Apvienotā Sapulce, pamatojoties uz Kriminālp. lik. 237. p. un Tiesu iek. lik. 252. p., nolēmj: Kara ministra priekšstādījumu, kā priekšlaicīgu, atstāt bez caurskatīšanas un lietu nosūtīt Tiesu Palatas prokuroram dēļ likumīga virziena došanas. Uzraudzības kārtībā atcelt Tiesu Palatas kopsapulces 1923. g. 30. jūnija lēmumu.

Nr. 11. 1923. g. oktobra mēneša 5. dienā un novembra mēneša 2. dienā. Finanšu ministrijas iesniegums izšķirt jautājumu: „kam piekrīt saskaņā ar muitas lik. 1144. pantu administratīvā kārtā doto galīgo lēmumu izpildīšana kontrabandas lietās, tiesai vai Iekšlietu ministrijai.”

Sēdi vada priekšsēdētājs — senators K. Valters; referē senators A. Loebers; atzinumu dod virsprokurors A. Charitonovskis. (L. Nr. 32)

Izklausījis virsprokurora atzinumu Senats atrod: 1144. p. nosaka, ka galīgi lēmumi lietās, kuŗas izspriežamas administratīvā kārtībā, izpildāmi neapstrīdamu piedzinumu kārtībā. Sakarā ar izšķīramā jautājuma pamatā esošiem lietas apstākļiem Senatam būtu jāapstājas tikai pie jautājuma izšķiršanas par to, kādā kārtībā piedzenama kontrabandas lietās soda nauda, kuŗu notiesātam uzliek muitas iestāde. Neapstrīdāmo piedzinumu kārtību, kuŗā pēc muit. nolik. 1144. p. piedzenama kontrabandas lietās muitas iestāžu uzliktā soda nauda, paredz noteikumi par piedzinumiem kroņa bezstrīdu lietās (Kr. lik. kop. 16. sēj. 2. d. 1910. g. izdev.). Šie noteikumi kā piedzišanas organu noteic policiju (2., 7. p. p.), kuŗai tā tad arī piekrīt muitas iestāžu lēmumi par soda naudas piedzišanu. Šī kārtība attiecībā uz kroņa nodokļa parādiem bija piemērojama arī tais Krievijas teritorijās, kuŗās bija spēkā tiesāšanas likumi (судебные уставы), tā tad arī bij. Baltijas guberņās. Policijai, izpildot tiesu pristavu pienākumus, jārikojās pēc Latvijā spēkā esošā civilproceslikuma, jo Kr. lik. kop. 16. sēj. 2. daļā paredzētie noteikumi par civilpiedziniem, kuŗi šais gadījumos bija piemērojami Krievijā, nebija spēkā bij. Balt. gub. (Viet. lik. I. d. 3. p. 2. pkt.). Aiz pievestiem iemesliem muitas iestāžu uzliktās soda naudas piedzišana Latvijā pienākās policijai pēc Latvijā spēkā esošiem civilproceslikumiem (Kr. lik. krāj. 16. sēj. I. daļā). Gadījumā, ja minēto nodokļu parāda piedzišanai iestājās vajadzība pārdot no

torgiem parādniekam piederošu nekustamu mantu, jārikojas pēc Latvijā spēkā esošiem materiāliem likumiem, kurus nav atcēlušī arī 1889. g. procesnovella (civ. proc. lik. 1800. p.) un proti pēc priv. lik. 3945. p. 2. teik., 3947. p. 2. pkt., pēc kuriem piespiedu torgiem, un sevišķi uz kroņa parādnieku mantu, jānotiek tikai tiesas ceļā (Kr. Sen. apv. sap. spried. 1891. g. Nr. 37). Ievērojot šādus specialus Latvijas privatlikuma nosacījumus, policijai, vēršot piedzinumu uz parādnieka nekustamo mantu, jāgriežas pie kompetentas tiesas (civ. proc. lik. 1865. p.) ar lūgumu spert attiecīgos tālākos soļus saskaņā ar Civ. proc. lik. 1133a, 1208. p. p., ar Civ. proc. lik. 1863.—1888. p. p. paredzētiem pārgrozījumiem, ievērojot — pie ienākušu no torgiem sumu sadalīšanas — civ. proc. lik. 1889.—1892. p. p. noteikumus. Aiz pievestiem iemesliem, Senats nolēma: atzīt, ka muitas iestāžu uzliktās soda naudas, piedzišana piekrit policijas orgāniem, pie kam ja piedzišana vērsta uz nekustamu mantu, pēdējā pārdodama torgos tiesas ceļā uz vispārējā pamata.

Nr. 12. 1923. g. novembra mēneša 2./5. dienā. Senata administratīvā departamenta iesniegums izšķirt sekošus jautājumus: 1) vai pēc 1923. g. 19. jūlija likuma Iekšlietu ministra taisītie lēmumi par atsevišķu lietu nodošanu kara tiesai pārsūdzami Senata Administratīvam departamentam 1922. gada 5. oktobra noteikumos paredzētā kārtībā, jeb vai tādi lēmumi caurskatāmi kārtībā, kāda paredzēta Krim. proc. lik. 231.—242. p. p. un pēdējā gadījumā — kādai iestādei ieinteresētās personas var iesniegt sūdzības par nepareizu lietas piekritības izšķiršanu; 2) vai 1923. g. 19. jūlija likums pēc sava satura uzskatāms par krim. procesa likumu, vai par tā saucamo materiālo likumu un pēdējā gadījumā — vai tas ir sodošais likums? 3) vai 1923. g. 19. jūlija likuma 1. pantā zem vārda: „Lietas par noziedzīgiem nodarījumiem“ saprotams noziedzīga nodarījuma fakts neatkarīgi no personām, kuras tādā nodarījumā piedalījušās un, pozitīvā gadījumā — vai minētais likums dod Iekšlietu ministram tiesību nodot kara tiesai lietu par tādu noziedzīgu nodarījumu, kura izpildīšanā piedalījās personas, kas par to tiesātas civilā tiesas iestādē pirms Iekšlietu ministra lēmuma; 4) kādu procesa momentu nosaka šī likuma izteiciens „tiesas lēmumu par lietas nolikšanu uz tiesas sēdi“; 5) kādā laikā izdarītie noziedzīgie nodarījumi paredzēti zem 2. p. minētā likuma vārdiem: „kā nākošās, tā arī jau iesāktās lietās“ un vai 2. panta noteikumu likumam piešķirts atpakaļejošs spēks; 6) vai Satversmes Sapulces 1922. g. 4. marta lēmums par H. Strika un citu lietu nodošanu kārtējai tiesai ir uzskatāms kā lex specialis? (L. Nr. 59)

Sēdi vada priekšsēdētājs — senators K. Valters; referē senators A. Gubens; atzinumu dod virsprokurors A. Charitonovskis.

Izklausījis virsprokurora atzinumu Senats atrod: I. Ar 1923. g. 19. jūlija likumu par dažu noziedzīgu nodarījumu pastiprinātu apkaļošanu Iekšlietu ministram pagaidām piešķirta tiesība saziņā ar Tieslietu ministri izņemt no vispārējo tiesu kompetences un nodot kara tiesas iztiesāšanai pēc kara laika likumiem atsevišķas lietas par šinī pantā aprādītiem noziedzīgiem nodarījumiem, kas paredzēti Soda lik. 100. p., 455. p., 3., 4., 6., 8., 9., 11. un 12. pkt., 558. p. 3. d., 563. p. 3. pkt., 589. p. 2. d. 1.—6. pkt.

un 590. p. 2. d. 1.—4. pkt. No šī likuma redzams, ka viņš neparedz tādas kritērijus, kuri automātiski izsauc un nosaka lietu piekritību par aprādītiem noziedzīgiem nodarījumiem kara tiesai, bet šis likums atstāj lietas piekritības izšķiršanu konkrētā gadījumā administratīvas varas organa — Iekšlietu ministra ieskatam, citiem vārdiem, šis likums piešķir Iekšlietu ministram zināmas varas funkcijas viņa pārvaldes tiesību apjomā, proti — apsvērt, sakarā ar šim organam ar likumu uzlikto pienākumu gādāt par valsts iekšējās drošības aizsardzību, izdarītā noziedzīgā nodarījuma raksturu, ja tāds nodarījums pēc savām faktiskām pazīmēm atbilst kādam no aprādītiem Sodli lik. pantiem, no valsts iekšējās drošības apdraudējuma viedokļa, un, ņemot pie atzinuma, ka nodarījums prasa pastiprinātu represiju, nodot lietas iztiesāšanu tiesai, kurai ar likumu piešķirta tiesība izlietot pret noziedzīgā nodarījuma izdarītāju bargākus represīvus līdzekļus, nekā tie paredzēti civilsodu likumā. Tā tad no šī likuma būtības izriet, ka šis likums, ar kuru tiek paplašināts Iekšlietu ministra varas funkciju apjoms, nav procesualas dabas norma un tai no likumu sakopojuma (kodifikācijas) viedokļa, pēc kura izdotās likumu normas tiek sistematizētas, ir vieta nevis kriminalprocesa kodeksā, bet gan tos likumus, kuri nosaka Iekšlietu ministra varu. Uz līdzīga viedokļa nostājusies arī agrākā Krievijas kodifikācija, kuras likumu sakopojumi daļai ir spēkā Latvijā. Tā, piem., noteikumi, ar kuriem Iekšlietu ministram apgabalos, kas atrodas pastiprinātās apsardzības stāvoklī, piešķirta tiesība pārvaldes kārtībā izņemt atsevišķas lietas par noziegumiem, kādi paredzēti vispārējos sodli likumos, no civilresoru tiesu kompetences un nodot tās kara tiesu iztiesāšanai pēc kara laika likumiem, ja viņš to atrod par nepieciešamu valsts drošības un sabiedriskā miera aizsardzībai, — ievietoti Likumā par labierīcību un drošību 1. panta pielikumā — Nolikuma par kārtības un sabiedriskā miera aizsardzību valstī 17. pantā (Krievijas likumu sakopojuma XIV. sējumā). Šie noteikumi pēc sava rakstura un būtības ir analogi ar 1923. g. 19. jūlija likuma noteikumiem un atšķiras no pēdējiem tikai ar to, ka jūlija likums piešķir Iekšlietu ministram lietu ekscepcijas tiesību tikai par tādiem noziedzīgiem nodarījumiem, kuri uzskaitīti pašā likumā, un ka šo tiesību viņš var izlietot tikai saziņā ar Tieslietu ministri. Pēc Nolikuma par kārtības un sabiedriskā miera aizsardzību 31. p. apgabalos, kuri nav izsludināti ārkārtīgā stāvoklī, Iekšlietu ministram pēc vienošanās ar Tieslietu ministri pieder tiesība nodot civilpersonas kara tiesas tiesāšanai pēc kara laika likumiem par šinī pantā aprādītiem noziedzīgiem nodarījumiem. Te jau ir gandrīz burtiska analogija ar jūlija likuma 1. pantu. Tāpat Kriminalproc. lik. 226. p. nosaka, ka apgabalos, kas izsludināti kara stāvoklī, civilpersonas nododamas kara tiesām uz īpašu nolikumu pamata, kas izdoti priekš šiem apgabaliem. Šie nolikumi, ar kuriem augstākiem administratīvas varas orgāniem piešķirta tiesība izņemt no vispārējās piekritības atsevišķas lietas par noziedzīgiem nodarījumiem, kas paredzēti vispārējos sodli likumos, kā arī izdot pārvaldes kārtībā noteikumus par veselu kategoriju civilpersonu izdarīto noziegumu, piekritību kara tiesu tiesāšanai, ir ievietoti Krievijas likumu sakopojuma II. sējuma pielikumā pie 23. panta. — Noteikumos par apgabaliem, kuri izsludināti kara stāvoklī 19. pantā. Šis pants ietilpst Noteikumu V. nodaļā par civilresoru administratīvo orgānu

sevišķām tiesībām un pienākumiem kārtības un sabiedriska miera aizsardzībai kara stāvoklī atrodošos apgabalos. Salīdzinot šo likuma normu ar jūlija likumu, ir jānāk pie atzinuma, ka abiem likumiem ir vienāds mērķis. Turpretim, ja likumā paredzēti tādi kritēriji, kuri priekš visiem gadījumiem automatiski noteic un izšķir lietu kārtējo piekritību tiesu varas orgāniem neatkarīgi no administratīvas varas intervencijas, tad tāds likums ir kvalificējams kā procesuala norma un tai ir vieta kriminālprocesa kodeksā. Jāatzīmē tomēr, ka Krievijas kodifikācija šo arī no viņas par pareizu atzīto principu pie likumu sistematizācijas nav izvedus konsekventi līdz galam (sk. lik. sakop. II. sēj. 23. p. pielik. 17. p., kurš ietilpst pievesto Noteikumu IV. nodaļā par civilpersonu kara stāvoklī atrodošos apgabalos izdarīto noziegumu piekritību kara tiesām). No likumu pareizas sistematizācijas viedokļa ir saprotama un attaisnojama 226¹. p. ievietošana kriminālprocesa kodeksā; šī norma noteic, ka dzelzsceļu atsavinājuma joslā, ja dzelzsceļu aizsardzībai pielietoti ārkārtēji līdzekļi (Satiksmes ceļu likumu 575. p. pielikuma 17. piezīme), lietas par šīnī pantā uzskaitītiem noziedzīgiem nodarījumiem, kurus dzelzsceļu atsavinājuma joslā izdarījušas civilpersonas, piekrit kara tiesu iztiesāšanai pēc kara laika likumiem. Kā redzams, šīnī likumā ir nodibināti divi kritēriji, kuri kā tādi noteic lietas negrozamu piekritību kara tiesai — ārkārtējas apsardzības līdzekļu attiecināšana uz dzelzsceļu līniju un likumā paredzēta noziedzīga nodarījuma izdarīšanas fakts dzelzsceļu atsavinājuma joslā — nekāda administratīvas varas intervencija attiecībā uz lietas piekritības jautājuma izšķiršanu tē nav paredzēta. Tādā kārtā ir jānāk pie slēdziena, ka ja likums noteic tādu stāvokli, ka administratīvas varas orgāns no likumdevēja tiek pilnvarots intervenēt atsevišķos gadījumos lietu piekritības jautājumos, tad šāds likums nav procesuala norma, kādēļ 1923. g. 19. jūlija likums, ar kuru šīnī likumā aprādīto noziedzīgo nodarījumu piekritība kara tiesām netiek vis atstāta tiesu varas orgānu izlemšanai pēc pašā likumā noteiktiem kritērijiem, bet piekritības jautājuma noteikšana no gadījuma uz gadījumu atkarājas no administratīvas varas orgāna ieskata, — nav procesuala norma, bet ir administratīva rakstura materiāla norma, kuru noteic Iekšlietu ministra tiesības pārvaldes funkciju apjomā. No šiem apsvērumiem izriet, ka Iekšlietu ministra uz 1923. g. 19. jūlija pamata taisītais lēmums par atsevišķas lietas izņemšanu no vispārējo tiesu kompetences un nodošanu kara tiesas iztiesāšanai ir kvalificējams ne kā jurisdikcijas, bet kā administratīvas varas akts un kā tāds no interesentiem pārsūdzams Senata administratīvam departamentam likumā par administratīvām tiesām un 1922. g. 5. oktobra noteikumu kārtībā.

II. Viens no kriminālprocesa pamatnoteikumiem ir, ka katrs noziedzīgs nodarījums, kura izdarīšanā pedalījušās vairākas personas, iztiesājams vienā un tai pašā tiesā attiecībā uz visiem noziedzīga nodarījuma dalībniekiem. Šis princips ir cieši nodibināts Kriminālproc. lik. 207. p., saskaņā ar kuru visi noziedzīga nodarījuma dalībnieki tiesājami vienā un tai pašā tiesā un proti tanī tiesā, kurai piekrit galvenie vainīgie vai apvainoto personu lielākais skaits, pie kam ja no noziedzīga nodarījuma līdzdalībniekiem daži piekrit augstākas, bet citi zemākas pakāpes tiesai, tad lieta par visiem apsūdzētiem piekrit augstākas pakāpes tiesai. Izņēmums no šī pamatnoteikuma ir paredzēts tikai

Kriminalproc. lik. 207¹. p. attiecībā uz noziedzīgiem nodarījumiem, kuŗu izdarīšanā piedalījušies mazgadīgie no 10—17 gadiem; šādos gadījumos likums atļauj tiesai, ciktāl tas pēc lietas apstākļiem iespējams, izdalīt lietas iztiesāšanas par nozieguma mazgadīgiem līdzdalībniekiem. Šādu lietas iztiesāšanas nedalāmības principu likumdevējs uzskata par tik svarīgu, ka nelauz šo principu pat tādos gadījumos, kad nozieguma izdarīšanā piedalījušās bez civilpersonām arī kara dienestā sastāvošās personas, kādos gadījumos arī kara vīri kā nozieguma līdzdalībnieki, saskaņā ar Kriminalproc. lik. 1236. p. un kara tiesu likumu 1261. p., ir tiesājami kopā ar civilistiem vienā un tai pašā civilresora krimināltiesā, ciktāl noziedzīgais nodarījums nav savienots ar disciplīnas un kara dienesta likumu neizpildīšanu, kaut gan citādi likumdevējs atzinis par lietderīgu dibināt pat atsevišķu tiesu institutu (kara tiesu iestāde) — galvenā kārtā kara dienestā sastāvošu personu izdarīto noziedzīgo nodarījumu tiesāšanai. Un otrādi—ja noziegumā, kas attiecas uz disciplīnas un kara dienesta noteikumu pārkāpšanu, piedalījušās bez kara dienestā sastāvošām personām arī civilpersonas, tad lieta par visiem nozieguma dalībniekiem piekrīt kara tiesas iztiesāšanai (Kriminalproc. lik. 1246. p.). Pēc Kriminalproc. lik. 207. p. izpratnes ir tiesājami vienā un tai pašā tiesā ne tikai noziedzīga nodarījuma tiešie līdzdalībnieki Sodu lik. 51. p. tehniskā terminā nozīmē, bet arī visas personas, kuŗas ar izdarīto noziegumu ir atradušās sakarā, izdarot crimen sui generis: tā, piem., vienā un tai pašā tiesā ir tiesājami apvainotie zādzībā un apzināti zagtu mantu iegūšanā, dokumentu viltošanā un apzināti viltotu dokumentu izlietošanā un t. t. Par noziedzīgu nodarījumu, kā notikumu, neatkarīgi no personām, kuŗas viņa izdarīšanā piedalījušās, runā arī Kriminalproc. lik. 208. p., kuŗš nosaka, ka katrs noziedzīgs nodarījums izmeklējams tanī apgabalā, kuŗā tas izdarīts un tiesājams tanī tiesā, kuŗas jurisdikcijai šis apgabals padots. Šī principa galvenais racionalais pamatojums meklējams likumdevēja nolūkā novērst tādu stāvokli, ka attiecībā uz noziedzīga nodarījuma notikumu un sastāvu vienādas instances tiesas nenāktu pie pretejāda slēdziena, kas nebūtu izslēgts, ja vienu un to pašu noziedzīgu nodarījumu attiecībā uz viņa dažādiem līdzdalībniekiem izmeklētu dažādas tiesas, kuŗas nav subordinātas pēc instanču padotības, bet atrodas koordinētās attiecībās. Tādā kārtā ir jānāk pie slēdziena, ka ja vienā un tai pašā noziedzīgā nodarījumā ir piedalījušās vairākas personas, no kuŗām dažas jau tiesātas no civilresora tiesas pirms Iekšlietu ministra uz 1923. g. 19. jūlija likuma pamata taisītā lēmuma par lietas nodošanu kara tiesai attiecībā uz šī noziedzīga nodarījuma dažiem līdzdalībniekiem, tad arī pārējie noziedzīga nodarījuma līdzdalībnieki ir tiesājami no civilresora tiesas: Iekšlietu ministram ar 1923. g. 19. jūlija likumu gan ir piešķirta tiesība nodot lietu par noziedzīgu nodarījumu, kas pēc savām faktiskām pazīmēm atbilst kādam no šīnī likumā pievestam Sodu lik. pantam, attiecībā uz visiem noziedzīga nodarījuma dalībniekiem kara tiesai, vai arī atsacīties no šīs tiesības izlietošanas, bet viņam ar šo likumu nav piešķirta tiesība lauzt kriminalprocesa pamatnoteikumu par visu nozieguma līdzdalībnieku tiesāšanu vienā un tai pašā tiesā, no kāda pa-

matnoteikuma likums taisa tikai vienu — augšā pievesto izņēmumu (Kriminalproc. lik. 207¹. p.). Ja likumdevējs būtu gribējis piešķirt Iekšlietu ministriem tādu tiesību, ar kuru tas var paralizēt vienu no Kriminalprocesa likumu pamatnoteikumiem, tad viņš to likumā būtu expressis verbis izteicis, — šāda tiesība nekādā ziņā nav prezumējama. Bez tam, no paša likuma tituļa, kurā ir ietverts arī likuma mērķis, ir redzams, ka jaunizdotā norma runā par dažu noziedzīgu nodarījumu pastiprinātu apkarošanu: tā tad Iekšlietu ministriem ir gan tiesība apsvērt, ciktāl konkrētais noziedzīgais nodarījums kā tāds no valsts drošības viedokļa prasa pastiprinātu represiju, bet ministriem nav tiesība spriest, kādu represiju — ordināru vai kvalificētu — pelna nozieguma atsevišķs dalībnieks: pretējais, bez šaubām, nozīmētu administratīvas varas orgāna tiešu iejaukšanos tiesu varas uzdevumā — izšķirt jautājumu par noziedzīga nodarījuma dalībnieku individuālo vainu, ko var izspriest tikai tiesa pēc visu nodarījuma apstākļu izmeklēšanas un apsvēršanas. Aiz pievestiem iemesliem jānāk pie slēdziena, ka 1923. g. 19. jūlija likuma 1. pantā lietotie vārdi: „lietas par noziedzīgiem nodarījumiem“ nozīmē noziedzīgu nodarījumu, kā zināmu notikumu, neatkarīgi no personām, kuras tādu nodarījumu izdarīšanā piedalījušās, un tā tad ar minēto likumu Iekšlietu ministriem nav piešķirta tiesība nodot kara tiesas iztiesāšanai lietu attiecībā uz kādu no noziedzīga nodarījuma līdzdalībniekiem, kura izdarīšanā piedalījušās arī citas personas, kas par to pašu nodarījumu jau tiesātas civilresora kriminaltiesā pirms Iekšlietu ministra lēmuma.

III. Jautājums par to, līdz kādam procesa momentam Iekšlietu ministriem ir tiesība izņemt lietu no civiltiesu iztiesāšanas un nodot to kara tiesai, izšķirams tādējādi, ka Iekšlietu ministrs šo tiesību var izlietot līdz tiesas lēmuma taisīšanai par lietas pieņemšanu savai iztiesāšanai. Pēc tam, kad lieta ienākusi tiesā, pēdējai, piemērojoties Kriminalproc. lik. 547. p., ir jātaisā lēmums par lietas pieņemšanu vai nepieņemšanu savai iztiesāšanai un jānosaka kārtība, kādā lieta ir tālāk virzama. Līdz ar to lietas likumīgais virziens ir noteikts un lietas iztiesāšanas tālākā gaita izšķirta, bet tiesas priekšsēdētājam tiesas rīcības sēdes lēmuma robežās, saskaņā ar Kriminalproc. lik. 586. p. noteikumiem ir tikai jādod attiecīgie rīkojumi par lietas iztiesāšanas termiņa un vietas noteikšanu, kā arī attiecīgo personu izaicināšanu uz tiesas sēdi. Šādi priekšsēdētāja rīkojumi ir uzskatāmi kā justicorgāna administratīvas varas akti, pretēji tiesas lēmumiem par lietas pieņemšanu savai iztiesāšanai, kuri kvalificējami kā tiesu varas akti, jo tiesas priekšsēdētāja rīkojums par lietas nolikšanu uz tiesas sēdi var atrast pamatojumu tikai tiesas lēmumā par lietas pieņemšanu dotās tiesas iztiesāšanai. Ja nu 1923. g. 19. jūlija likumā ir noteikts, ka savu intervencijas tiesību piekritības jautājumā Iekšlietu ministrs var izlietot tikai pirms tiesas lēmuma par lietas nolikšanu uz tiesas sēdi, tad, ievērojot to, ka par šādu lēmumu uzskatāms nevis tiesas priekšsēdētāja administratīvais rīkojums par lietas iztiesāšanas termiņa noteikšanu, bet tiesas Kriminalproc. lik. 547. p. kārtībā taisītais atzinums par lietas pieņemšanu savai iztiesā-

nai, ir jānāk pie slēdziena, ka 1923. g. 19. jūlija likuma 2. pantā lietotais izteiciens „pirms lēmuma par lietas nolikšanu uz tiesas sēdi” nosaka procesa momentu līdz tiesas lēmuma taisīšanai par lietas pieņemšanu iztiesāšanai Kriminālp. lik. 547. p. aprādītā kārtībā.

IV. Piešķirot Iekšlietu ministriem tiesību nodot kara tiesai ne tikai nākošās, bet arī iesāktās lietas, likumdevējs, acīm redzot, saprot zem šīm iesāktām lietām lietas par tādiem noziedzīgiem nodarījumiem, kuri ir izdarīti pirms 1923. g. 19. jūlija likuma spēkā iešanas: lietu var iesākt tikai tad, ja noziedzīgais nodarījums, par kuru lieta iesākama, ir izdarīts. Tā tad ja ministriem līdz ar likuma spēkā iešanu ir piešķirta intervencijas tiesība piekritības jautājumā arī attiecībā uz līdz tam momentam iesāktām lietām, tad tas tā jāsaprot, ka Iekšlietu ministriem ir tiesība nodot kara tiesas iztiesāšanai tādu noziedzīgu nodarījumu, kurš izdarīts līdz izdotā likuma spēkā iešanai, kādēļ likums ir kvalificējams kā retroaktīvas dabas norma.

V. Satversmes Sapulces 1922. g. 3. marta lēmums par H. Strika un citu lietu nodošanu kārtējai tiesai nav uzskatāms kā *lex specialis*. Šis lēmums nav kā likums izsludināts un tādēļ viņam trūkst likuma formālās pazīmes. Kā tas redzams no Satversmes Sapulces stenogramām, Satversmes Sapulce 1923. g. 3. martā ir uzklusījusi no viņas ieceltās sevišķas komisijas valsts nodevību lietās ziņojumu par savu darbību un tās rezultātiem un, neatrodot par vajadzīgu nodibināt ārkārtēju tiesu šīs lietas caurskatīšanai, atradusi par lietderīgu komisijas savāktos materiālus nosūtīt valsts pastāvošiem tiesu varas orgāniem, tālākai rīcībai saskaņā ar valsts likumiem. Tā tad Satversmes Sapulces lēmums ir uzskatāms kā iekšējās darbvedības akts, ar kuru lieta nosūtīta attiecīgam orgānam pēc piederības tālākai rīcībai saskaņā ar likumu.

Pamatojoties uz augšā pievesto, Senats nolēmj: paskaidrot: 1) 1923. g. 19. jūlija likums par dažu noziedzīgu nodarījumu pastiprinātu apkarošanu pēc savas būtības nav procesuāls likums, bet materiāla norma, kas noteic Iekšlietu ministra tiesības pārvaldes funkciju apjomā, un tā tad Iekšlietu ministra uz šī likuma pamata taisītie lēmumi par atsevišķu lietu izņemšanu no vispārējo tiesu kompetences un nodošanu kara tiesas izspriešanai pēc kara laika likumiem ir pārsūdzami saskaņā ar likumu par administratīvām tiesām un 1922. g. 5. oktobra noteikumiem Senata Administratīvā departamentam; 2) šī likuma 1. punktā lietotie vārdi: „lietas par noziedzīgiem nodarījumiem” nozīmē noziedzīgus nodarījumus, kā zināmus notikumus, neatkarīgi no personām, kuras tādu nodarījumu izdarīšanā piedalījušās, un tā tad ar minēto likumu Iekšlietu ministriem nav piešķirta tiesība nodot kara tiesas iztiesāšanai lietu attiecībā uz kādu no noziedzīga nodarījuma līdzdalībniekiem, kura izdarīšanā piedalījušās arī citas personas, kas par to pašu nodarījumu jau tiesātas civilresora krimināltiesā, pirms Iekšlietu ministra lēmuma; 3) šī likuma 2. pantā lietotais izteiciens „pirms lēmuma par lietas nolikšanu uz tiesas sēdi” nosaka procesa momentu līdz tiesas lēmuma taisīšanai par lietas pieņemšanu iztiesāšanai Kriminālp. lik. 547. p. aprādītā kārtībā; 4) zem šī likuma 2. panta izteiciena: „kā nākošās, tā arī jau iesāktās lietas” saprotamas lietas arī par tādiem noziedzīgiem nodarījumiem, kuri izdarīti pirms šī likuma spēkā iešanas, un ar šo iz-

teicienu likumam piešķirts atpakalejošs spēks; 5) Satversmes Sapulces 1922. g. 3. marta lēmums par H. Strika un citu lietu nodošanu kārtējai tiesai nav uzskatāms lex specialis.

Nr. 13. 1923. g. novembra 2./5. dienā. Valsts kara zaudējumu komisijas iesniegums izšķirt jautājumus: 1) vai Iekšlietu ministriem ir tiesības atcelt Valsts kara zaudējumu komisijas lēmumus un uzdot komisijai taisīt jaunus lēmumus; 2) vai Valsts kara zaudējumu komisijai ir tiesības atstāt bez caurskatīšanas vietējās kara zaudējumu komisijas priekšsēdētāja „Noteikumu par kara zaudējumu komisijām“ 21. pantā paredzētā laikā iesniegto protestu tādēļ, ka attiecīgā sēdes protokolā nav atzīmēts, ka priekšsēdētājs palicis pie atsevišķām domām? (L. Nr. 53)

Sēdi vada priekšsēdētājs — senators K. Valters; referē senators J. Kalacs; atzinumu dod virsprokurors A. Charitonovskis.

Izklausījis virsprokurora atzinumu Senats atrod: attiecībā uz pirmo jautājumu, ka šis jautājums neprasa izskaidrojumu, jo Noteikumu par kara zaudējumu komisijām (pēc 1923. gada 2. oktobra pārgrozījumiem un papildinājumiem) 3. panta piezīme nepārprotami nosaka, ka Iekšlietu ministriem ir tiesības atcelt valsts kara zaudējumu komisijas lēmumus uz komisijas priekšsēdētāja vai kāda no komisijas locekļiem iesniegtā protesta pamata un ja taisītie lēmumi nesaskan ar pastāvošiem likumiem vai ministru kabineta rīkojumiem, uzdodot komisijai taisīt jaunus lēmumus, bet ja arī jauntaisītos lēmumus Iekšlietu ministrs uz iesniegtā protesta pamata atrod par atceļamiem, — strīdīgos jautājumus galīgi izšķir ministru kabinets; un attiecībā uz otro jautājumu: ka Noteikumu 21. pants un 1922. g. 23. marta instrukcijas kara zaudējumu komisijām 24. pants noteikti piešķir vietējo komisiju locekļiem — valdības iestāžu priekšstāvjiem tiesību 14 dienu laikā pēc lēmuma iesniegt par vietējo komisiju lēmumiem protestus uz Valsts kara zaudējumu komisijas vārdu lietas galīgai izšķiršanai; kā Noteikumos par kara zaudējumu komisijām nekur nav aizrādījumu, pēc kuriem komisiju locekļiem, kuri, ņemot dalību lietas izspriešanā, nav piekrituši vairākuma pieņemtam lēmumam, savas atsevišķas domas būtu jāatzīmē lēmumā vai protokolā pie parakstīšanas, vai ka komisijas loceklim, kurš pie lēmuma taisīšanas nav atzīmējis savas atsevišķās domas, būtu ņemta tiesība iesniegt protestu 14 dienu laikā pēc lēmuma; kā uz augšā sacītā pamata Valsts kara zaudējumu komisijai nav likumīga pamata atstāt bez caurskatīšanas likumā noteiktā termiņā iesniegtus vietējo komisiju priekšsēdētāju protestus par vietējo komisiju lēmumiem, ja arī attiecīgā sēdes protokolā nav atzīmēts, ka priekšsēdētājs palicis pie atsevišķām domām.

Ņemot visu šo vērā Senata apvienotā sapulce nolēma: atzīt, ka pirmais jautājums neprasa izskaidrojuma, bet otrs izšķirams atraidoši.

Nr. 14. 1923. g. oktobra un novembra mēneša 5./5. dienā. Apsardzības ministra iesniegums izšķirt jautājumu: 1) vai vispārīgi pērtorgos var piedalīties kā torģu dalībnieki, tā arī nedalībnieki rakstiski; 2) vai tie dalībnieki, kuri piedalījušies torģos rakstiski, var piedalīties pērtorgos rakstiski vai mutiski? (L. Nr. 37)

Sēdi vada priekšsēdētājs — senators K. Valters; referē senators A. Loebers; atzinumu dod virsprokurors A. Charitonovskis.

Izklausījis virsprokurora atzinumu Senats atrod: Likums par kroņa uzņēmumiem un piegādājumiem (lik. kop. X. sēj. I. d.) paredz: 1) mutiskus torģus (91.—140. p. p.); 2) rakstiskus torģus ar solījumiem slēgtās aploksnēs (144.—170. p. p.) un 3) kombinētus mutiskus un rakstiskus torģus (171.—177. p. p.).

Attiecībā uz mutiskiem torģiem likums (105.—112. p. p.) nosaka: 1) torģus šaurākā nozīmē un 2) pēctorģus (переторжка). Pēctorģu nozīme — kā aizrāda 106., 108. p. p. — pastāv iekš tam, lai torģu dalībniekiem un citām personām dotu iespēju likt priekšā vēl izdevīgākus piedāvājumus pēctorģos (pēc 3 dienām), pie kam 108. p. tieši uzsver, ka pēctorģos var ņemt dalību arī personas, kuģas pirmos torģos nav solījušas („которые прежде не торговались“). Tā tad vispār pēctorģos var piedalīties kā personas, kuģas pirmos mutiskos torģos bija piedalījušās, tā arī personas, kuģas tajos nav piedalījušās un, saprotams, ar pilnīgi patstāvīgiem jauniem solījumiem.

Turpretim par pēctorģiem attiecībā uz tīri rakstiskiem torģiem nevar runāt un likums tos šai ziņā arī nepielaiž, jo rakstiski torģi izsmelās rakstiskos piedāvājumos, kuģi iesniedzami slēgtās aploksnēs (144.—151. p. p., sk. arī Sodu lik. 655. p. 3. pkt.). Pašā torģu dienā atklātā sēdē aploksnēs uzplēš un reģistrē, pēc kam izsludina, ka torģi pabeigti un kam uzņēmums vai piegādājums ticis piešķirts. Tikai tad, ja nosolītā cena nesakrīt ar valdības izredzēto cenu, torģus pasludina par nenotikušiem (160. p.). Tā tad loģiski pēc tīri rakstiskiem torģiem nevar notikt vēl pēctorģi jau tādēļ vien, ka saskaņā ar likumu ar „torģiem“ kā tādiem visa procedūra pilnīgi izsmelta un pabeigta, jo rakstisko solījumu rezultāts paliek zināms un ir galīgi nodibināts.

Kas attiecas uz kombinētiem mutiskiem un rakstiskiem torģiem, tad likums gan tajos paredz arī pēctorģus. Šai gadījumā pašā torģu dienā gan notiek sacensība starp mutiskiem piedāvājumiem, bet slēgtās aploksnēs ar iesniegtiem rakstiskiem piedāvājumiem paliek neuzplēstas (173. p.). Tikai pēctorģos, kuģos atjauno mutiskos solījumus, pēc to pabeigšanas, uzplēš slēgtās aploksnēs ar rakstiskiem piedāvājumiem (174. p.). Tā tad tikai pēctorģos galīgi noskaidrojas, kam piešķir uzņēmums vai piegādājums (175., 176. p. p.). Bez šādiem speciāliem nosacījumiem, uz kombinētiem mutiskiem un rakstiskiem torģiem attiecināmi vispārējie noteikumi (177. p.).

Konkrētā gadījumā notika kombinēti mutiski un rakstiski torģi ar pēctorģiem (sk. akts 22., 34. lpp.). Tā tad priekšā likto jautājumu jāizšķir pēc sekošiem apcerējumiem.

173., 174. p. p. paredz pēctorģus arī pie kombinētiem mutiskiem un rakstiskiem torģiem. Saskaņā ar 108. p. pēctorģos, kuģi nolikti sakarā ar iepriekšējiem mutiskiem torģiem, var piedalīties arī svešas personas, kuģas šajos pirmos mutiskos torģos nav dalību ņēmušas. Tāpat, kā aizrādīts 106. p., pēctorģos. Tas ir skaidrs attiecībā uz mutiskiem solītājiem un šai ziņā 106., 108. p. p. pilnīgi piemērojami pēc analogijas. Bet kas attiecas uz iepriekšēju kombinētu torģu rakstiskiem solītājiem, tad vispirms jāievēro 171. p., pēc kuģa rakstiski piedāvājumi slēg-

tās aploksnēs, saskaņā ar vispārējiem nosacījumiem (un proti 141. un sek. p. p.), — iesniedzami jau pirmos torgos prekluzīvā termiņā, t. i. līdz noteiktam priekš torgiem laikam, kamēr pēc šīs noteiktas „dienas un stundas“ solījumi nav pieņemami slēgtās aploksnēs, kuŗas tomēr uzplēš tikai pēctorgos pēc atjaunotas mutiskas sacensības pabeigšanas (174. p.). Tā tad tikai šādi pirmos torgos iesniegtie rakstiskie solījumi uzskatāmi par „laikā“ *благовременно* 172. p.) iesniegtiem, jo 172. p. nekādu jaunu atsevišķu termiņu nenosaka, kuŗā vēl varētu iesniegt, it kā pēc pirmiem torgiem jaunus rakstiskus solījumus. Saskaņā ar šādu kategorisku aizliegumu pēctorgos nav pieļaujamas ar jauniem rakstiskiem solījumiem, slēgtās aploksnēs personas, kuŗas pirmos torgos laikā savus rakstiskus solījumus slēgtās aploksnēs nav iesniegušas. Pēctorgos (pēc pirmiem kombinētiem torgiem) tā tad var piedalīties: 1) iepriekšējie mutiskie un jauni mutiskie solītāji; 2) iepriekšējie rakstiskie solītāji, bet tikai ar saviem jau pirmos torgos laikā iesniegtiem rakstiskiem solījumiem slēgtās aploksnēs, kuŗām — pēc 172.—174. p. p. jāpaliek slēgtām līdz pašiem pēctorgiem un kuŗas jāuzplēš tikai pašos pēctorgos. Tā tad pēc būtības par pēctorgiem tehniskā nozīmē varētu runāt tikai attiecībā uz mutiskiem solītājiem, kuŗiem ir dota iespēja atjaunot vai turpināt savus iepriekšējos mutiskos solījumus. Šis nosacījums pilnīgi saskan ar vispārējiem nosacījumiem, no vienas puses, par mutiskiem torgiem, kuŗos pēctorgi pieļauti bez ierobežojumiem (106., 108. p. p.) un, no otras puses, par rakstiskiem torgiem, kuŗi nepieļauj pēctorgus attiecībā uz vienu reizi jau nodotiem rakstiskiem solījumiem (144.—151. p. p.).

Šās abas premissas izteicas, mutatis mutandis, arī kombinētos (mutiskos un rakstiskos) torgos, pie kam tajos pilnīgi konzekventi izvests mutisku solījumu atrisināšanas princips, kamēr attiecībā uz rakstiskiem solījumiem kombinētos torgos likums pieļauj zināmu izņēmumu tai ziņā, ka pirmos (no kombinētiem) torgos slēgtās aploksnēs iesniegtie rakstiskie solījumi uzplēšami nevis jau šajos pirmos torgos (kā tam jānotiek pie tīriem rakstiskiem torgiem (160. p.)), bet tikai pēctorgos pēc atjaunotas mutiskas sacensības pabeigšanas (174. p.). Tādā kārtā pēctorgos jāņem vērā tikai rakstiskie solījumi, kuŗi jau iesniegti pirmos torgos. Ar to pilnīgi izslēgts, ka pēctorgos būtu ievērojami jauni rakstiski solījumi, kuŗi nav bijuši iesniegti pirmos torgos. Tādēļ, ja viens no pirmajiem solītājiem pirmos torgos, kuŗa iesniegtais rakstiskais solījums slēgtā aploksnē jau ir priekšā pēctorgu dienā, tad šāds solītājs, ja viņš uztur šo savu rakstisko solījumu, nevar piedalīties mutiskā sacensībā pēctorgos un ja viņš pēc pirmiem torgiem būtu iesniedzis jaunu rakstisku solījumu, tad šis pēdējais nav pieņemams, pat ja viņš no iepriekšējā rakstiskā solījuma būtu atsacījies.

Tā tad attiecībā uz kombinētiem (mutiskiem un rakstiskiem) torgiem priekšā liktie jautājumi jāizšķir tai ziņā, ka 1) pēctorgos var piedalīties rakstiski tikai persona, kuŗa savu rakstisko solījumu slēgtā aploksnē bija iesniegusi jau pirmos torgos līdz noteiktam termiņam, un ka 2) persona, kuŗa rakstisku solījumu slēgtā aploksnē bija iesniegusi laikā pirmos torgos, var ņemt dalību pēctorgos mutiski tikai tad, ja viņa no sava iepriekšējā rakstiskā solījuma atsakās.

Aiz pievestiem iemesliem Senats nolēmj: atzīt, attiecībā uz kombinētiem (mutiskiem un rakstiskiem) torģiem, 1) ka pēctorgos var piedalīties rakstiski tikai persona, kuŗa savu rakstisko solījumu slēgtā aploksnē bija iesniegusi jau pirmos torģos līdz noteiktam termiņam, un ka 2) persona, kuŗa rakstisku solījumu slēgtā aploksnē bija iesniegusi laikā pirmos torģos, var ņemt dalību pēctorgos mutiski tikai tad, ja viņa no sava iepriekšējā rakstiskā solījuma atsakās.

Nr. 15. 1923. g. decembra mēneša 7. dienā. Bierīņu pagasta sabiedrības pilnvarnieka Pētera Saulīta pārsūdzība par Rīgas Apgabaltiesas nodaļu plenarsapulces 1923. g. februāra lēmumu Bierīņu pagasta tiesas nodibināšanas lietā. (L. Nr. 34)

Sēdi vada priekšsēdētājs — senators K. Valters; referē senators A. Petersons; atzinumu dod virsprokurors A. Charitonovskis.

Izklausījis virsprokurora atzinumu Senats atrod: Bierīņu pagasta valde saskaņā ar Bierīņu pagasta padomes 1921. g. 15. janvāra lēmumu bija lūgusi Rīgas Apgabaltiesas Priekšsēdētāju apstiprināt minētā Bierīņu pagasta padomes 1923. g. 15. janvāra lēmumu, ar kuŗu bija nolemts Bierīņu pagastā nodibināt atsevišķu pagasta tiesu. — Rīgas Apgabaltiesas nodaļu plenarsapulce 1921. g. 14. aprīlī nolēma Bierīņu pagasta valdes lūgumu par Bierīņu pagasta tiesas iecirkņa nodibināšanu, atdalot to tiesas ziņā no Olaines pagasta tiesas iecirkņa, atraidīt. — Šo Rīgas Apgabaltiesas nodaļu plenarsapulces lēmumu Bierīņu pagasta sabiedrības pilnvarnieks bija pārsūdzējis Tiesu Palatā, kuŗas departamentu kopapulce savā 1921. g. 2. augustā sēdē nolēma Bierīņu pagasta sabiedrības pilnvarnieka pārsūdzību kā nepiekrītošu Tiesu Palatas kompetencei atstāt bez caurlūkošanas. — 1922. g. 15. decembrī Bierīņu pagasta padome taisījusi jaunu lēmumu nodibināt atsevišķu Bierīņu pagasta tiesu ar tiesas sēdekli Bierīņu pagasta namā un lūgt Rīgas apriņķa valdi dot savu piekrišanu un lietu nodot pēc piederības apstiprināšanai. Arī Olaines pagasta padome, ar kādu pagastu tiesas ziņā Bierīņu pagasts ir savienots, 1922. g. 20. decembrī nolēmusi lūgt Rīgas apriņķa valdi atdalīt Bierīņu pagastu no Olaines pagasta tiesas rajona. Rīgas apriņķa valde pēc tam, kad Iekšlietu ministrijas pašvaldības departaments ar savu 1922. g. 30. decembra rakstu viņai bija aizrādījis, ka dēļ pagasta tiesas iecirkņa nodibināšanas esot jāgrīezās pie attiecīgas miertiesas, nosūtījusi sarakstīšanos ar Bierīņu un Olaines pagastu padomju lēmumiem dēļ atsevišķas Bierīņu pagasta tiesas nodibināšanas Rīgas apriņķa I. iecirkņa Miertiesnesim ar lūgumu šo lietu tālāk virzīt. Rīgas apriņķa I. iecirkņa Miertiesnesis savukārt nosūtījis minēto sarakstīšanos Rīgas Apgabaltiesai, kuŗa ar savas nodaļu plenarsapulces 1923. g. 3. februāra lēmumu, ievērojot to, ka Bierīņu pagasta padomes lūgums par Bierīņu pagasta tiesas nodibināšanu, atdalot to tiesas ziņā no Olaines pagasta tiesas iecirkņa, jau caurskatīts un atraidīts ar Rīgas Apgabaltiesas nodaļu plenarsapulces 1921. g. 14. aprīļa lēmumu un ka lietas apstākļi nav grozījušies, nolēmusi: Olaines un Bierīņu pagasta padomes lēmumus par Olaines pagasta tiesas atdalīšanu no Bierīņu pagasta tiesas atstāt bez ievēribas. Par šo Rīgas Apgabaltiesas lēmumu Bierīņu pagasta sabiedrības pilnvarnieks ir iesniedzis pārsūdzību Senatam, kuŗā viņš lūdz

minēto lēmumu atcelt un uzdot apstiprināt Bierīņu pagasta tiesu, aizrādīdams uz to, ka atsevišķa Bierīņu pagasta tiesa Bierīņu pagastam esot nepieciešami vajadzīga. — Saskaņā ar Pagastu tiesu satversmes likuma (Учреждение волостных и верхних крестьянских судов) 2. pantu pagasta tiesu skaitu noteic Miertiesnešu sapulce, kuŗa sastāda pagasta tiesu iecirkņu sarakstu katram apriņķim un kuŗas vietā ar Latvijas valsts nodibināšanu stājusies Apgabaltiesas nodaļu plenarsapulce. Šis saraksts tiek priekšā stādīts saskaņā ar minēto likumu no Miertiesnešu sapulces (tagad Apgabaltiesas nodaļu plenarsapulces) gubernatoram, kuŗa funkcijas Latvijā attiecībā uz pagastu tiesu iecirkņa skaita noteikšanu pārgājušas uz Iekšlietu ministri, kuŗš, ja viņš nepiekrīt Apgabaltiesas nodaļu plenarsapulces lēmumam attiecībā uz jautājumu par apriņķim vajadzīgo pagasta tiesu skaitu, stāda priekšā pagasta tiesu sarakstu Tieslietu ministrim. No sacītā izriet, ka pagasta tiesu satversmes likums neparedz, ka Senatam piekristu kaut kādas funkcijas attiecībā uz jautājuma izšķiršanu par to, vai zināmam pagastam vajadzīga atsevišķa pagasta tiesa, vai ne, kamdēļ Senats, ievērojot to, ka tādā kārtā viņam arī nepiekrīt Bierīņu pagasta sabiedrības pilnvarnieka pārsūdzības caurskatīšana par Rīgas Apgabaltiesas nodaļu plenarsapulces 1923. g. 3. februāra lēmumu, ar kuŗu Olaines un Bierīņu pagasta padomes lēmumi par Olaines pagasta tiesas atdalīšanu no Bierīņu pagasta tiesas ir atstāti bez ievēribas, — nolēmj: Bierīņu pagasta sabiedrības pilnvarnieka Pētera Saulita pārsūdzību atstāt bez caurskatīšanas.

Nr. 16. 1923. g. decembra mēneša 7. dienā. Senata administratīvā departamenta iesniegums izšķirt jautājumu: vai bijušās Krievijas valdības pareizticīgo draudzēm bezmaksas un beztermiņa lietošanā nodotas valsts (kroņa) muižas un zemes atzīstamas par nodotām šo draudžu valdīšanā (dominium utile) Civ. lik. 942. un sekojošo pantu nozīmē? (L. Nr. 65)

Sēdi vada priekšsēdētājs — senators K. Valters; referē senators A. Loebers; atzinumu dod virsprokurors A. Charitonovskis.

Izklausījis virsprokurora atzinumu Senats atrod: Ne Kriev. civ. lik. (413. p. 1. pkt. 698. p. 5. pkt.), ne priv. lik. (595., 713. p. p., sk. Erdmann, System 2. sēj. 115., 123., 126. l. p.) neparedz, ka baznīcu mantības subjekts būtu draudze. Turpretim likumi kā mantības subjektu atzīst vietējo baznīcu.

Pareizticīgo baznīcu juridiskas un to starpā arī mantu attiecības apspriežamas pēc Kr. civ. lik. un sevišķi arī pēc Kr. kārtu likumiem (sk. Balt. kārtu lik. 897. p.).

Krievu likumiem īpašuma tiesību dalīšana virsīpašumā un apakšīpašumā nav pazīstama. Jau tādēļ vien juridiski pilnīgi izslēgts, ka zeme, kuŗa pieder valstij īpašumā, tai pašā laikā varētu piederēt pareizticīgo baznīcai it kā uz dominium utile pamata. Priv. lik. 945. p., pēc kuŗa mācītājiem pieder dominium utile uz mācītāju muižām, bet dominium directum baznīcai, pareizticīgo baznīcām nav piemērojams. Ja valsts muižas un zemes nodod pareizticīgo baznīcu rīcībā, tad tas varētu notikt tikai tādā kārtībā, ka valsts zeme pāriet uz pareizticīgo baznīcām vienīgi pilnā īpašumā, kā to kategoriski noteic krievu 1873. g. 8. maija likums (K. piln. lik. kop. Nr. 52238) par valsts obroka zemes gabalu nodošanu dažādiem resoriem. Pēc šī likuma 3. p. valsts obroka zemes

gabali nododami garīgo lietu iestādēm īpašumā, atsvabinot tos no obroka maksas (окладъ). To pašu principu attiecībā uz luterticīgām baznīcām atzīst arī Kr. 1840. g. 26. decembra likums (Kr. piln. lik. krāj. Nr. 14090. — sk. Kr. Sen. civ. kas. dep. 1899. g. spr. Nr. 9, Lielaucē bazn. lietā). Tāpat pareizticīgo baznīcu vajadzībām piespiedu atsavinātas (ekspropriētas) privatas zemes pāriet uz baznīcām tikai pilnā īpašumā uz 1886. g. febr. likuma (Kr. piln. lik. krāj. Nr. 3507) 1 p. pamata, kāds likums ievietots Kr. kārtu lik. 453. p. piel. 2. daļā.

Pareizticīgo baznīcu zemes tā tad katrā ziņā pieder šādām baznīcām īpašumā, un pie tam a) vai nu ar nenorobežotām lietošanas tiesībām (Kr. kārtu lik. 445. p. 1. pkt.), b) vai atstājot tās lietošanā baznīcu priēta locekļiem kā „надѣль”, saskaņā ar Kr. kārtu lik. 445. p. 2. pkt. Priēts uzskatāms par vietējās pareizticīgo baznīcas ekonomisko pārstāvi un ekonomiski itkā sakrīt ar vietējo pareizticīgo baznīcu, kā juridisku personu. Pat ja valsts zeme būtu nodota pareizticīgo baznīcai tās priētu locekļu vajadzībām, tad tomēr šī zeme, aiz augšā pievestiem iemesliem, uzskatāma par baznīcas pilnu īpašumu. Šī zeme pie tam atrodas priēta locekļu un sevišķi baznīcas kalpotāju lietošanā ne uz lietišķa pamata, bet gan tikai uz personīgas, obligatoriskas lietošanas tiesības pamata.

Aiz pievestiem iemesliem jāatzīst, ka pareizticīgo baznīcām, to priētu locekļu vajadzībām nodotās valsts zemes pāriet pareizticīgo baznīcām pilnā īpašumā, kādēļ Senata apvienotā sapulce nolēma: atzīt, ka bij. Krievijas valdības pareizticīgo draudzēm bezmaksas un beztermiņu lietošanā nodotās valsts muižas un zemes uzskatāmas par nodotām baznīcai pilnā īpašumā.

1924.

Nr. 1. 1924. g. februāra mēneša 1. dienā. Kara ministrijas un Valsts kontroles iesniegumi izšķirt sekošus jautājumus un proti: „Kara ministrijas: 1) vai pēc pastāvošiem likumiem Kara Saimniecības pārvaldes priekšniekam, kā līguma slēdzējam, ir tiesība līguma izpildīšanas termiņus pagarināt un 2) vai no piegādātāja piedzēnams līgumsods (договорная неустойка) par līgumā noteiktā laika neievērošanu tanīs gadījumos, ja šis termiņš ir ticis pagarināts, un Valsts Kontroles: 1) vai līguma termiņa pagarināšana automatiski atsvabina piegādātāju no līgumsoda (договорная неустойка) maksāšanas par līgumā paredzētā termiņa novēlošanu, neskatoties uz iemesliem, kuŗi izsaukuši šādu pagarinājumu, bet noraidošā gadījumā, vai šis jautājums var tikt izšķirts tūlī pēc termiņa pagarināšanas ar atsevišķu rīkojumu, nenogaidot līguma galīgo izpildīšanu, kā tas paredzēts kara lik. kop. XVIII. gr. 91. p. attiecībā uz atbrīvošanu no līgumsoda vispārīgi, un 2) vai apsardzības resora iestādēm un personām, kuŗām dotas tiesības darījumu apstiprināt, ir arī tiesības, bez augstākās priekšniecības piekrišanas, atsvabināt no līgumsoda, kādos gadījumos un kādā apmērā?”

Sēdi vada priekšsēdētāja v. i. — senators K. Ozoliņš; referē senatori A. Sīmanis un A. Loebers; atzinumu dod virsprokurors A. Charitonovskis.